

SOGN OG FJORDANE TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 10.11.2025
Sak nr.: 25-133969TVI-TSOF/TFOR
Dommer: Dommerfullmektig Marianne Holmen
Saken gjelder: Begjæring om midlertidig forføyning

Natur og Ungdom
Norges Naturvernforbund

Advokat Amund Noss
Advokat Asle Bjelland

mot

Engebø Rutile And Garnet AS

Advokat Thomas Sassan Farhang,
Advokat Marie Agerup Kildahl

KJENNELSE

Saken gjelder begjæring om midlertidig forføyning med krav om stans i deponering av avgangsmasser fra gruvedrift i Engebøfjellet i Førdefjorden.

I SAKENS BAKGRUNN OG PROSESSHISTORIKK

1.1 Sakens parter

Saksøkerne, Norges Naturvernforbund og Natur og Ungdom (heretter «Miljøorganisasjonene»), er ideelle miljøorganisasjoner som arbeider for vern av natur, klima og miljø.

Engebø Rutile and Garnet AS (heretter «ERG») er et heleid datterselskap av det børsnoterte selskapet Nordic Mining ASA, og driver gruvedrift med mineralutvinning fra Engebøfjellet i Sunnfjord kommune.

1.2 Sakens foranledning

Miljøorganisasjonene tok 22. november 2022 ut stevning mot staten med påstand om at fire tillatelser;

- Kongelig resolusjon av 19. februar 2016
- Klima- og Miljødepartementets vedtak av 23. november 2021
- Nærings- og fiskeridepartementets vedtak av 6. mai 2022
- Miljødirektoratets vedtak av 23. juni 2023

ble kjent ugyldige.

Det ble gjort gjeldende flere alternative påstandsgrunnlag. I tillegg til at vedtakene ble anført å være i strid med vannforskriften og vanndirektivet, anførte miljøorganisasjonene at spørsmålet om alternative driftsformer uten sjødeponi var mangelfullt utredet, at det var lagt til grunn uforsvarlige prognoser om miljøkonsekvensene av sjødeponiet, og at mineralforskriftens krav til avfallshåndteringsplan ikke var overholdt.

Oslo tingrett behandlet saken over ti rettsdager i september og oktober 2023 og avsa 10. januar 2024 dom hvor staten ble frifunnet.

Miljøorganisasjonene anket dommen til Borgarting lagmannsrett og fastholdt anførselen om at vedtakene er strid med vannforskriften og vanndirektivet.

Lagmannsretten besluttet å innhente rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen vedrørende sakens EØS-rettslige sider. EFTA-domstolen avsa 5. mars 2025 dom om tolkningen av vanndirektivet.

Ankeforhandling ble holdt fra 10. til 12. juni 2025. Borgarting lagmannsrett avsa 12. august 2025 dom hvor samtlige vedtak ble kjent ugyldige.

Staten anket 15. september 2025 lagmannsrettens dom til Høyesterett. Miljøorganisasjonene innga anketilsvar 8. oktober 2025. Høyesterett har per dags dato ikke tatt stilling til anken.

1.3 Saksanlegg for Sogn og Fjordane tingrett

Miljøorganisasjonene fremsatte begjæring om midlertidig forføyning til Sogn og Fjordane tingrett 26. august 2025. Saksøkt etter begjæringen er ERG. Begjæringen ble fremsatt i kjølvannet av lagmannsrettens dom, hvor blant annet ERGs utslippstillatelse ble kjent ugyldig, samt en børsmelding fra Nordic Mining ASA samme dag som lagmannsrettens dom ble avsagt. Det fremgikk av børsmeldingen at selskapet ikke var part i saken og at driften ville fortsette som normalt.

ERG innga tilsvar til begjæringen 25. september 2025.

Staten, ved Nærings- og fiskeridepartementet og Klima- og miljødepartementet, begjærte partshjelp for ERG 30. september 2025 og innga prosesskrift med anførsler 9. oktober 2025.

Saken ble behandlet i Sogn og Fjordane tingrett i Førde fra 13. til 17. oktober 2025. Partene møtte med sine prosessfullmektiger. Representanter fra partshjelperne møtte med egne prosessfullmektiger. ERG ved styreleder Finn Marum avga partsforklaring, og det ble ført til sammen tre vitner. Opplysninger om hvem som var tilstede, samt øvrig bevisførsel, fremgår av rettsboken.

1.4 Nærmere om historikken og forvaltningens saksbehandling

Som dekkende for deler av tingrettens fremstilling av historikken og forvaltningens saksbehandling hitsettes fra Borgarting lagmannsretts dom punkt 1.1 og 1.2:

1.1 Om Engebø-forekomsten og historikken

Engbøfjellet ligger på nordsiden av Førdefjorden i Sunnfjord kommune og inneholder en betydelig forekomst av bergarten eklogitt.

Bergarten eklogitt inneholder flere mineraler, blant annet rutil og granat. Dette er mineraler som kan utnyttes kommersielt. Rutil er et mineral som består av titandioksid, og brukes blant annet til fremstilling av fargepigment og titanmetall.

Granat er et industrimineral og brukes blant annet til sandblåsing, pussemidler, vannjetskjæring og vannfiltrering.

Forekomsten i Engebøfjellet ble oppdaget på 1970-tallet. Dette ledet til videre undersøkelser og kartlegging av rutil- og granatressursene. Oljeselskapet Conoco fikk utvinnsrett (utmål) til forekomsten i 1997.

Nordic Mining ASA ble stiftet i februar 2006, og har som formål å lete etter mineraler og malm, gruvevirksomhet, teknologiutvikling og virksomhet i forbindelse med dette. Selskapet er børsnotert. Nordic Mining kjøpte i 2006 bergrettighetene til Engebøfjellet med tilhørende prosjektarbeid, analyser og kjerneprøver fra Conoco. Selskapet Engebø Rutile and Garnet AS (tidligere Nordic Rutile AS) er heleid av Nordic Mining AS, og er ansvarlig for utviklingen av Engebø-prosjektet. Disse to selskapene omtales i det følgende som «Nordic Mining» når det ikke er grunn til å skille mellom mor- og datterselskap.

Fra 2006 gikk Nordic Mining i gang med utvikling av prosjektet frem mot selskapets mål om å etablere rutilutvinning fra Engebøfjellet.

Naustdal og Askvoll kommuner vedtok planprogram i 2007. Deretter ble reguleringsplan med konsekvensutredning utarbeidet. Utarbeidelse, behandling og klagebehandling av reguleringsplaner pågikk parallelt med vedtakene som er gjenstand for søksmålet i foreliggende sak. Reguleringsplanen for utvinning av rutil i Engebøfjellet ble vedtatt av Naustdal og Askvoll kommuner i 2011 og stadfestet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2015.

Som ledd i kommunereformen ble Naustdal 1. januar 2020 innlemmet i nye Sunnfjord kommune. Askvoll bestod som egen kommune.

1.2 Nordic Minings søknader etter forurensningsloven og mineralloven, og forvaltningens saksbehandling

Søksmålet lagmannsretten har til behandling, gjelder gyldigheten av vedtak om utslippstillatelser og driftstillatelse gitt i medhold av forurensningsloven og mineralloven.

Nordic Mining ASA søkte 8. august 2008 Statens forurensningstilsyn om utslippstillatelse for gruve og oppredningsverk etter forurensningsloven § 11. Søknaden er senere revidert. Søknaden omhandlet uttak og videre prosessering av eklogittmalm fra Engebøfjellet, og deponering av store mengder avgangsmasser, som i hovedsak er planlagt deponert i ytre del av Førdefjorden.

Førdefjorden er i underkant av fire mil lang, og kan deles i Indre, Midtre og Ytre Førdefjord. Engebøfjellet ligger på nordsiden av Ytre Førdefjord, som består av to dype og forholdsvis flatbunnede basseng adskilt av en havbunnstærskel på 300 meters dyp. Førdefjorden fikk i 2007 status som nasjonal laksefjord som ledd i beskyttelsen av laksen i elven Nausta. Deponiområdet ligger utenfor den delen av fjorden som er nasjonal laksefjord – det vil si Indre og Midtre Førdefjord, frem til Russenes (se kart).

Følgende kart, hentet fra et brev fra Klima- og forurensningsdirektoratet 19. mars 2012, viser skravert område med sjødeponiet, Engebøfjellet rett på nordsiden av dette, og deler av Førdefjorden:

Det er i søknaden lagt til grunn en foreløpig driftsperiode på 39 år, basert på dagbrudd fra toppen av Engebøfjellet de første 15 årene, og deretter underjordsdrift.

Det er lagt opp til deponering av grovsprengt gråberg i et eget deponi på land. Eklogittmalmen ble beregnet å inneholde omkring fire prosent rutil. Produksjonen av rutil og granat resulterer dermed i store mengder avgangsmasser, som altså i hovedsak er planlagt deponert i Ytre Førdefjord, i det skraverte området på kartet.

Kompetansen til å gi utslippstillatelse etter forurensningsloven var lagt til Klima- og miljødepartementet. Klima- og miljødepartementet traff 5. juni 2015 vedtak om tillatelse til gruvedrift i Engebøfjellet. Det ble stilt en rekke vilkår i tillatelsen for å begrense miljøulempene. De ankende parter med flere påklaget vedtaket. Ved Kongelig resolusjon 19. februar 2016 ble klagen ikke tatt til følge. Denne kongelige resolusjonen er det første forvaltningsvedtaket søksmålet lagmannsretten har til behandling, retter seg mot. Basert på den kongelige resolusjonen gjorde Miljødirektoratet 29. september 2016 enkelte endringer i tillatelsen.

Miljødirektoratet gjorde nye endringer i tillatelsen i revidert forurensingstillatelse 18. januar 2021. De ankende parter og flere andre miljøorganisasjoner påklaget vedtaket. Klima- og miljødepartementet tok 23. november 2021 klagen ikke til følge og opprettholdt direktoratets vedtak. Dette er det andre vedtaket søksmålet retter seg mot.

Nordic Mining hadde 1. februar 2019 søkt Direktoratet for mineralforvaltning om driftskonsesjon etter mineralloven. Direktoratet utstedte driftskonsesjon 17. juni 2020. Etter klage fattet Nærings- og fiskeridepartementet vedtak 5. mai 2022 der klagen ikke ble tatt til følge. Dette vedtaket – som altså gjelder driftskonsesjonen – er det tredje vedtaket omfattet av søksmålet.

Som det fremgår nedenfor, tok miljøorganisasjonene ut stevning 14. november 2022.

Miljødirektoratet traff 23. juni 2023 det fjerde vedtaket søksmålet gjelder. Dette vedtaket gjaldt revidert forurensningstillatelse og godkjenning av avfallshåndteringsplan.

Endelig ble det avsagt Kongelig resolusjon 23. mai 2025 der det fremgår at spørsmålet var om vedtakene 19. februar 2016, 23. november 2021 og 23. juni 2023, som følge av EFTA-domstolens rådgivende uttalelse 5. mars 2025 (se punkt 1.6 nedenfor) skulle omgjøres. Konklusjonen i den kongelige resolusjonen er at vedtakene ikke omgjøres.

Byggingen av Nordic Minings mineralanlegg ble påstartet i februar 2022. Anlegget ble ferdigstilt i 2024 og det ble meldt om produksjon av første mineralkonsentrat i desember 2024. Anlegget hadde offisiell åpning i mai 2025. Driften opptrappes mot full produksjon i løpet av 2025, og målet er å nå designkapasitet innen årsskiftet.

Det er estimert et årlig uttak av om lag 1,5 millioner tonn malm, som gir om lag 35 000 tonn rutil, 180 000 tonn granat og 1,3 millioner tonn avgangsmasser. Dette utgjør ca 105 000 tonn pr måned. Samlet i hele gruven levetid planlegges det for deponering av 26,5 millioner tonn avgangsmasse i sjødeponiet i Førdefjorden. Deponiområdet utgjør ca 15 % av Ytre Førdefjord og ca 40 % av arealet i fjorden som er dypere enn 300 meter.

Som del av forvaltningsbehandlingen er det gjennomført mange, omfattende og grundige utredninger av de miljømessige konsekvensene av sjødeponi i Førdefjorden. Dette er gjort blant annet for å kartlegge konsekvensene av deponering for ulike områder i fjorden, både geografisk og for vannmassene på ulike dybder. Retten fikk fremlagt en oversikt over mer enn 90 ulike rapporter og utredninger, hvor den eldste er fra 2008, som er produsert og innhentet som del av søknadsprosessene for ERG. Retten kommer nærmere tilbake til innholdet i noen av disse og konklusjonene nedenfor under vurderingen av sikringsgrunn.

II PARTENES PÅSTANDSGRUNNLAG OG PÅSTANDER

2.1 Miljøorganisasjonenes anførsler i hovedtrekk

2.1.1 Hovedkrav

ERG har ikke rett til å deponere gruveavfall i Førdefjorden. Utslippstillatelsen fra 2016 (kongelig resolusjon av 19. februar 2016) er den gjeldende tillatelsen. Denne er ugyldig som følge av materielle kompetansemangler. Tingretten har adgang og plikt til å prejudisielt vurdere gyldigheten av tillatelsen, jf. HR-2024-2308-A og Rt. 1985 s. 743. Dette gjelder også i midlertidige forføyningssaker mellom private parter.

Tiltaket vil føre til at vannforekomsten forringes fra «god» til «dårlig» økologisk tilstand. Vannforskriften kommer derfor til anvendelse. Vannforskriften § 12 gir ikke selvstendig hjemmel, men fastsetter en materiell kompetansegrense.

Utslippstillatelsen er gitt i strid med vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 og vannforskriften § 12, og er ugyldig. Det vises til Borgarting lagmannsretts dom og EFTA-domstolens tolkningsuttalelse som grunnlag for en prejudisiell vurdering av tillatelsen. Borgarting lagmannsrett har kjent tillatelsene ugyldige, noe som også må bli resultatet i nærværende sak. Hensynene som er vektlagt i tillatelsen utgjør ikke «overriding public interest» slik vanndirektivet krever.

Tillatelsen er begrunnet i rene økonomiske hensyn. De framtidige inntektene fra gruvevirksomheten er angitt som den dominerende nytteeffekten. EFTA-domstolen har slått fast at økonomiske hensyn som inntekter og ordinær sysselsetting ikke kvalifiserer til tvingende allmenne hensyn. Det samme gjelder inntekter som skapes som følge av økonomisk aktivitet. Et ønske om å skape eller øke sysselsettingen, uten andre faktorer, vil ikke oppfylle kriteriet i vanndirektivet. Bare kvalifiserte allmenne hensyn kan inngå i avveiningen mot de miljømessige skadevirkningene.

Hensynet til forsyningssikkerhet er introdusert under sakens gang, og løftes frem som det sentrale hensynet nå. Dette er imidlertid ikke å gjenfinne som et selvstendig hensyn i vedtaket. Forsyningshensynet ble heller ikke utredet før vedtaket, og det foreligger ingen detaljert og spesifikk analyse slik EFTA-domstolen krever.

Kongelig resolusjon fra 23. mai 2025 er ikke en ratifikasjon og kan ikke reparere ugyldigheten. Resolusjonen ble truffet uten forutgående saksbehandling, uten å være sendt på høring eller at noen ble varslet. Den er skrevet etter EFTA-domstolens uttalelse.

Etter norsk forvaltningsrett skaper ugyldige vedtak ikke rettigheter eller plikter. Utslippstillatelsen er ikke et vedtak som utelukkende begünstiger ERG, men som tvert

imot også rammer grunnleggende samfunns- og miljøverninteresser. Vedtaket er derfor en nullitet. Er vedtaket å anse som et angripelig vedtak er det angrepet gjennom saksanlegget og domstolen har en selvstendig reparasjonsplikt etter EØS-avtalen art. 3, jf. EFTA-domstolens uttalelse i sak E-18/24. ERGs tillatelse er uten rettsvirkning, og ERG har aldri hatt utslippsrett. Deponering uten gyldig tillatelse er derfor ulovlig etter forurensningsloven §§ 7 og 28.

Hverken EMK eller Grunnloven § 97 er til hinder for at det treffes midlertidig forføyning.

Hovedkravet er sannsynliggjort.

2.1.2 Sikringsgrunn

Det påberopes tre ulike sikringsgrunner. Hver av dem begrunner nødvendigheten av en midlertidig forføyning for å avverge vesentlig skade eller ulempe, jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b.

1) Deponering skjer uten gyldig tillatelse, og er dermed i strid med forurensningsloven §§ 7 og 28. Etter disse bestemmelsene er det forbudt å forurense, og enhver deponering uten gyldig utslippstillatelse utgjør et løpende lovbrudd. Den ulovlige aktiviteten vil medføre en uakseptabel belastning på miljøet, og dette er i seg selv tilstrekkelig til å konstatere sikringsgrunn.

2) Deponering av gruveavfall i Førdefjorden vil medføre betydelig og varig miljøskade. Det er veldokumentert at bunnfaunaen i deponiområdet vil bli utryddet som følge av tilførselen av gruveslam. Dette gjelder både artsrik og sårbar fauna, inkludert rødlistede arter, i et område som i dag er lite påvirket av menneskelig aktivitet og med høy økologisk verdi. Bunnfaunaen er det mest sensitive kvalitetselementet i vurderingen av økologisk tilstand, og tapet av denne vil føre til at vannforekomstens tilstand forringes fra god til dårlig.

Rekolonisering av området vil ta svært lang tid. Havforskningsinstituttet har uttalt at det vil ta om lag 400 år å danne et naturlig sedimentlag på 10 cm, og at det først vil være opportunistiske arter som etablerer seg. Det opprinnelige økosystemet vil ikke kunne gjenopprettes. Det er ikke realistisk å fjerne det deponerte gruveslammet, og tiltaket vil derfor ha permanente og irreversible konsekvenser for fjordens økosystem. I tillegg kan endringer i bunnforholdene og dybdeforholdene påvirke artssammensetningen og økosystemets funksjon i lang tid fremover.

Deponeringen vil også omfatte et betydelig areal – inntil 4,4 km² – noe som tilsvarer omtrent

40 % av sjøbunnsarealet under 300 meters dyp i Førdefjorden. Selv små mengder gruveslam, ned til noen få millimeter, kan ha målbare negative effekter på bunnøkosystemene.

Samlet sett vil deponering medføre alvorlige og langvarige miljøkonsekvenser i Førdefjorden, konsekvenser som utgjør en vesentlig skade eller ulempe i forføyningssammenheng.

3) Deponering innebærer et løpende traktatbrudd mot EØS-retten, ettersom tillatelsene er gitt i strid med vanndirektivet og vannforskriften. Domstolen har etter EØS-avtalen artikkel 3 en selvstendig plikt til å forhindre traktatbrudd, jf. EFTA-domstolens uttalelse i sak E-18/24. En midlertidig forføyning er derfor nødvendig for å sikre at Norge oppfyller sine folkerettslige forpliktelser og for å hindre ytterligere skade som følge av brudd på EØS-retten.

Det er påkrevd med en midlertidig forføyning for å stanse deponeringen inntil gyldigheten av tillatelsene er rettskraftig avgjort slik at man unngår ytterligere miljøskade og rettsbrudd.

Sikringsgrunnen er sannsynliggjort.

2.1.3 Forholdsmessighet

En midlertidig forføyning vil ikke være uforholdsmessig, og det foreligger tungtveiende grunner som taler for at forføyning må besluttes. Tiltaket det søkes stanset innebærer alvorlig og irreversibel miljøskade, og det foreligger brudd på både nasjonal rett og EØS-retten.

Saken gjelder grunnleggende miljøverninteresser og forurensningsforbud. Deponeringen vil føre til utryddelse av bunnfaunaen i deponiområdet, og rekolonisering vil ta flere hundre år. Det er ikke realistisk å fjerne det deponerte gruveslammet, og skaden vil være varig. En forføyning vil derfor beskytte miljøet mot ytterligere skade som ikke kan gjenopprettes, og sikre at forurensningsloven og EØS-retten får effektiv virkning.

Det anerkjennes at konsekvensene for ERG vil bli store, men økonomiske hensyn for ERG kan ikke tillegges avgjørende vekt i denne vurderingen. Konsekvensene for Førdefjorden er så alvorlige at økonomiske interesser må vike. ERG har investert i prosjektet med full kunnskap om at tillatelsene har vært bestridt over lang tid, og har økt investeringene mens saken har stått for domstolene. Innrettelseshensyn og forventninger fra ERG gir ikke rettsbeskyttelse ved brudd på EØS-retten.

Det vises i denne sammenheng til at staten har adgang til å tilbakekalle tillatelser etter 10 år, jf. forurensningsloven § 18 tredje ledd. Utslippstillatelsen ble gitt i juni 2015, og 10-årsfristen er nå utløpt. Innrettelseshensyn kan derfor ikke trekkes lenger enn dette.

Når vilkårene for midlertidig forføyning er oppfylt og saken gjelder brudd på EØS-retten, plikter domstolen å beslutte midlertidig forføyning, jf. HR-2025-677-A. Dette følger også av EFTA-domstolens uttalelse i sak E-18/24, hvor det fremgår at domstolen skal oppfylle statens reparasjonsplikt ved å eliminere konsekvensene av bruddet. En forføyning vil ikke være uforholdsmessig, da den beskytter grunnleggende miljøinteresser og sikrer EØS-rettens virkning.

En midlertidig forføyning er både nødvendig og forholdsmessig.

2.2 Miljøorganisasjonene sin påstand

1. Engebø Rutile and Garnet AS forbys å deponere gruveavfall i Førdefjorden.
2. Engebø Rutile and Garnet AS og staten dømmes til å erstatte saksøkernes sakskostnader.

2.3 Engebø Rutile and Garnet AS sine anførsler i hovedtrekk

2.3.1 Hovedkrav

ERG har rett til å deponere avgangsmasse fra gruvedriften i Førdefjorden, og miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort sitt hovedkrav om det motsatte.

Virksomheten drives i tråd med utslippstillatelsen av 23. juni 2023, som er et gyldig vedtak. Tillatelsen er et angripelig, begunstigende vedtak, og gjelder inntil den eventuelt trekkes tilbake av forvaltningen. Det foreligger ingen rettskraftig dom som har kjent tillatelsen ugyldig, og ERG er ikke part i saken mellom miljøorganisasjonene og staten. Som fremhevet i HR-1998-20-A og HR-2015-1153-A, vil en eventuell ugyldighetsdom kun pålegge forvaltningen å vurdere vedtaket på nytt. Først dersom ERG ikke etterkommer en eventuell omgjøring, kan det hevdes at virksomheten er ulovlig. Dette er også i tråd med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper og EØS-rettens krav til rettsvern og innrettelse.

Vannforskriften § 12 kommer ikke til anvendelse, ettersom tiltaket ikke medfører forringelse av vannforekomsten som helhet. Påvirkningen er lokal og begrenset til et område som utgjør mindre enn 5 % av bløtbunnsområdet i Ytre Førdefjorden. Dette er ikke representativt for vannforekomsten som helhet, og det er derfor ikke grunnlag for å hevde at tiltaket medfører en merkbar økologisk forringelse. Dette er også lagt til grunn av

forvaltningen i en rekke vedtak, senest i kongelig resolusjon av 23. mai 2025, og bekreftet i Oslo tingretts dom av 10. januar 2024, som ikke er anket på dette punkt.

Forutsatt at vannforskriften likevel skulle komme til anvendelse, oppfyller tillatelsen vilkårene i vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 og vannforskriften § 12. Tillatelsen bygger på hensyn som utgjør tvingende allmenne interesser, herunder verdiskapning, sysselsetting, bosetting og forsyningssikkerhet. EFTA-domstolens rådgivende uttalelse av 5. mars 2025 åpner for at slike hensyn kan vektlegges, forutsatt at de tjener allmennhetens interesser og er av vesentlig betydning. Dette er tilfellet her: Engebøprosjektet er et resultat av over 30 års offentlig og privat innsats, og er det første gruveprosjektet basert på statens mineraler på 40 år. Det er bred politisk og faglig enighet om at prosjektet har stor samfunnsmessig betydning.

Titanmetall er i dag klassifisert som et kritisk og strategisk mineral i EUs Critical Raw Materials Act (CRMA), og Engebøforekomsten representerer én av svært få tilgjengelige kilder til rutil i Europa. Regjeringen har i kongelig resolusjon av 23. mai 2025 fremhevet den geopolitiske og sikkerhetspolitiske situasjonen som en sentral faktor i vurderingen av forsyningshensynet. Utvinningen av rutil fra Engebø legger til rette for etablering av verdikjeder i Europa og bidrar til strategisk autonomi og forsyningssikkerhet i EØS-området.

ERG har rett til å deponere avgangsmasser i Førdefjorden. Miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort sitt hovedkrav, og det foreligger ikke grunnlag for å stanse virksomheten.

2.3.2 Sikringsgrunn

Det er ikke sannsynliggjort at deponering av avgangsmasser fra gruvedriften i Førdefjorden vil medføre en vesentlig skade i det tidsperspektivet som forføyningssaken gjelder – det vil si de neste seks til tolv månedene.

Forvaltningen har gjennomført en grundig og omfattende vurdering av miljøkonsekvensene over en periode på mer enn 17 år, basert på over 90 utredninger, hvorav om lag 60 % har vært direkte knyttet til sjødeponiet. Det foreligger et solid kunnskapsgrunnlag, og det er ikke fremkommet nye opplysninger som tilsier at disse vurderingene er feilaktige eller utdaterte. Det er lagt til grunn at tiltaket ikke vil medføre alvorlige eller irreversible effekter for økosystemet i fjorden som helhet. Utredningene har hatt et langt tidsperspektiv, som klart overstiger den tidsrammen som gjelder i forføyningssaken. Det er vurdert at det kun er det direkte berørte deponiområdet som påvirkes, og at det ikke forventes påvirkning av betydning i omkringliggende områder. Oslo tingretts dom av 10. januar 2024 konkluderte med at forvaltningens prognoser var forsvarlige, og at utredningsplikten var oppfylt. Denne delen av dommen ble ikke anket.

Deponeringen skjer på ca. 300 meters dyp i et sedimentasjonsmiljø, og påvirkningen er avgrenset til et mindre område av fjordbunnen. Det er kun en begrenset del av bløtbunnsfaunaen som påvirkes direkte, og det er ikke påvist sjeldne eller sårbare arter i området. DNVs rapport av 24. september 2025 bekrefter at påvirkningen er lokal og at det ikke kan hevdes å foreligge en merkbar økologisk virkning for hele vannforekomsten. Rekolonisering skjer løpende så snart deponeringen opphører i et område, og det vil etableres et nytt bunnsamfunn som antas å være like rikt, om enn med en annen artssammensetning.

Ettersom deponeringen har pågått i nær ett år, er det kun den potensielle mer-skaden innenfor en periode på seks til tolv måneder som har betydning for vurderingen av sikringsgrunnen. Det er ikke sannsynliggjort at denne videre driften vil medføre vesentlig skade. Det foreligger heller ikke bevis for at de prognoser som ligger til grunn for tillatelsen er uriktige, og det er ikke fremlagt nye opplysninger som tilsier at forvaltningens vurderinger bør fravikes.

Et eventuelt regelbrudd er ikke i seg selv tilstrekkelig til å konstatere sikringsgrunn. Etter tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b må det foreligge en konkret og nærliggende fare for vesentlig skade eller ulempe. Dette er ikke dokumentert i saken. Det er heller ikke adgang til å gjøre et eventuelt traktatbrudd gjeldende overfor ERG som privat part. Som presisert i juridisk teori og Høyesteretts praksis, herunder HR-2025-677-A, kan ikke EØS-rettens reparasjonsplikt pålegge private rettssubjekter forpliktelser som ikke følger av nasjonal rett. Eventuelle reparasjonstiltak må rettes mot staten og forvaltningen, ikke mot ERG.

Vilkåret om sikringsgrunn er ikke oppfylt. Det foreligger ikke en nærliggende risiko for vesentlig skade i det aktuelle tidsperspektivet, og det er derfor ikke grunnlag for å beslutte midlertidig forføyning.

2.3.3 Forholdsmessighet

En midlertidig forføyning vil være uforholdsmessig. Den skade eller ulempe som ERG vil bli påført ved en midlertidig stans i deponeringen, står i et åpenbart misforhold til den interesse miljøorganisasjonene har i at forføyning besluttes.

Virksomheten er resultatet av over 30 års målrettet arbeid og omfattende offentlig og privat innsats, og det er investert mer enn fire milliarder kroner i prosjektet. ERG har innrettet seg i aktsom god tro etter utslippstillatelsen av 23. juni 2023, som er et gyldig og angripelig vedtak. Sjødeponiet har vært en forutsetning for hele prosjektets realisering, og ERG har bygget opp sin drift med dette som premiss.

En midlertidig stans i deponeringen vil få alvorlige økonomiske og samfunnsmessige konsekvenser. Det vil innebære permitteringer og oppsigelser av ansatte i en virksomhet som sysselsetter over 100 personer, hvorav flere er bosatt lokalt. Videre vil det medføre tap av investeringer og verdier, herunder irreversible tap av kapital og tillit. En midlertidig stans vil også føre til økonomiske tap for leverandører og kunder som er avhengige av ERGs drift, samt skade på Norges omdømme som investeringsobjekt, herunder svekket tillit til norsk mineralpolitikk og forutsigbarhet i rammevilkår for næringslivet.

Disse konsekvensene må veies opp mot den begrensede miljømessige nytteverdien av en midlertidig stans. Miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort at deponeringen vil medføre vesentlig skade i et seks til tolv måneders perspektiv. Forvaltningen har vurdert tiltaket som forsvarlig i hele gruvens levetid, og det er ikke fremlagt nye bevis som tilsier en annen vurdering. Det er heller ikke påvist sjeldne eller sårbare arter i deponiområdet, og rekolonisering skjer løpende så snart deponeringen opphører i et område.

Videre nyter ERG vern etter EMK tilleggsprotokoll 1 artikkel 1 og Grunnloven § 97. En midlertidig stans vil innebære et alvorlig inngrep i ERGs etablerte rettigheter og økonomiske interesser. Et eventuelt forbud mot deponering av avgangsmasser vil ikke bestå forholdsmessighetsvurderingen etter disse bestemmelsene, særlig sett i lys av at ERG har innrettet seg etter tillatelsen og at virksomheten er resultatet av en langvarig og offentlig støttet utvikling.

Etter dette vil en midlertidig forføyning være uforholdsmessig. Den skade og ulempe som ERG vil bli påført, står i et klart misforhold til den interesse miljøorganisasjonene har i å få stanset deponeringen i forføyningsperspektivet. Det er derfor ikke grunnlag for å beslutte midlertidig forføyning.

2.4 Engebø Rutile and Garnet AS sin påstand

1. Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge.
2. Naturvernforbundet og Natur og Ungdom dømmes – én for alle og alle for én – til å erstatte sakskostnadene til Engebø Rutile and Garnet AS.

2.5 Statens anførsler i hovedtrekk

2.5.1 Hovedkrav

Miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort sitt hovedkrav om at ERG ikke har rett til å deponere avgangsmasse i Førdefjorden. Det er uklart om de har rettslig interesse i å få dom for et slikt krav.

Tillatelsene til sjødeponi fra 2016 til 2025 er gyldige, og bygger på hensyn som oppfyller vilkåret om "overriding public interest" etter vannforskriften § 12. Den kongelige resolusjonen fra mai 2025 bekrefter at de relevante hensynene oppveier miljøulempene. Det er adgang til å kumulere flere hensyn i den samlede interesseavveiningen.

De hensynene som er lagt til grunn omfatter langvarig verdiskapning, sysselsetting og bosetting i distriktene, samt forsyningssikkerhet for rutil. Rutil fra Engebø er den eneste kjente europeiske forekomsten og er strategisk viktig. Gruvevirksomhet knyttet til et slikt mineral utgjør presumptivt et hensyn av overordnet allmenn interesse. Dette støttes av CRMA og EU-strategi, og CRMA artikkel 10 nr. 2 gir statene adgang til å anse strategiske prosjekter som å ivareta en slik interesse.

Det foreligger ikke krav om kvalifisert interesseovervekt. Det avgjørende er om det allmenne hensynet veier tyngre enn miljøhensynet, basert på en konkret vurdering. Økonomiske hensyn er ikke ulovlige, men må tjene allmennhetens interesser og være av vesentlig betydning, enten på grunn av sammenhengen de inngår i eller andre medvirkende faktorer. Borgarting lagmannsrett har oppstilt en inngangsterskel som det ikke finnes rettslig grunnlag for. Hensyn som sysselsetting og tilflytting til regioner med aldrende befolkning er relevante.

Lagmannsretten anerkjenner at prosjektet har stor samfunnsmessig betydning og at nye industriarbeidsplasser kan motvirke aldrende befolkning. Det skal foretas en samlet interesseavveining, hvor både økonomiske, sosiale og miljømessige hensyn inngår. EFTA-domstolen åpner for at forsyning av råstoff kan utgjøre en overordnet allmenn interesse, men det er uklart hva som kreves.

Det foreligger ikke grunnlag for å se bort fra den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025, som konkluderer med at vilkåret om overordnet allmenn interesse er oppfylt. Regjeringen har foretatt en forsvarlig vurdering, og det er ikke holdepunkter for at miljøvirkningene er undervurdert eller at samfunnsnyttene ikke er reell. Selv om retten skulle komme til at tillatelsene er ugyldige, vil ugyldighetsvirkningen være at saken må vurderes på nytt av forvaltningen – ikke at deponeringen automatisk blir ulovlig.

Hovedregelen er at innholdsmangler leder til ugyldighet, men det gjelder unntak i særlige tilfeller, blant annet ved lang tid, god tro og innrettelse. Terskelen for unntak henger sammen med konsekvensene av ugyldighet. Mineralprosjekter har lange utviklingsløp, og innrettelseshensyn har derfor særlig vekt. ERG og staten hadde grunn til å tro at forholdet til vannforskriften var avklart i perioden 2015–2022. Det finnes ingen andre kjente rutilforekomster i Norge eller EU som kan erstatte Engebø-prosjektet.

Reparasjonsplikten etter EØS-avtalens lojalitetsprinsipp tilsier ikke ubetinget ugyldighet uavhengig av innrettelse. En ny behandling av saken etter rettskraftig dom vil være

tilstrekkelig reparasjon, forutsatt at den skjer i tråd med EØS-retten og rettens avklaringer. Domstolens rolle er ikke å overta forvaltningens myndighetsutøvelse, og retten kan ikke beslutte forføyning som forhindrer forvaltningen fra å utøve sin offentlige myndighet.

Miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort hovedkravet om at ERG ikke har rett til å deponere avgangsmasse i Førdefjorden.

2.5.2 Sikringsgrunn

Miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort at vilkåret om sikringsgrunn etter tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b er oppfylt. Det må foreligge en konkret og sannsynliggjort risiko for vesentlig skade i perioden frem til rettskraftig dom, og det må være nødvendig å gripe inn for å avverge slik skade. Dette vilkåret er ikke oppfylt i foreliggende sak.

Sikringsgrunn er et selvstendig vilkår og kan ikke anses oppfylt utelukkende fordi hovedkravet er sannsynliggjort, jf. § 34-2 første ledd. Lovens ordlyd krever at forføyningen er «nødvendig» for å «avverge» vesentlig skade, og det gjelder ingen unntak fra kravet om sannsynliggjøring. Forarbeidene og rettspraksis understreker at hvor inngripende forføyningen er overfor saksøkte, også inngår i vurderingen.

Miljøorganisasjonene har påberopt tre alternative sikringsgrunner. Ingen av disse er sannsynliggjort.

For det første er det anført at brudd på forurensningsloven utgjør sikringsgrunn. Dette er ikke tilstrekkelig. Det ville innebære at tvisteloven omskrives slik at det er nok å sannsynliggjøre hovedkravet alene. Det foreligger ikke rettslig grunnlag for en slik forståelse.

For det andre er det anført at brudd på vanndirektivet og den EØS-rettslige reparasjonsplikten innebærer sikringsgrunn. Dette har ingen forankring i HR-2025-677-A, som avklarer at reparasjonsplikten ikke endrer vilkårene for midlertidig forføyning. Det må fortsatt foreligge konkret og sannsynliggjort skade.

Den tredje og eneste sikringsgrunnen som prinsipielt kan oppfylle vilkåret, er påstanden om at fortsatt deponering vil medføre vesentlig miljøskade, men heller ikke denne er sannsynliggjort. Miljøpåvirkningen de neste seks til tolv månedene vil være svært begrenset. Det er kun 0,24 % av vannforekomsten som påvirkes etter tolv måneder, og dette er for lite til å ha betydning for arts mangfoldet i Ytre Førdefjord. Det er lav risiko for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter, som laks og blålange. Det er lav risiko for partikkelspredning eller lekkasje av miljøgifter. Sjødeponiet vil ikke ha negativ effekt på sjømattryggheten.

Klima- og miljødepartementet har vurdert at den kvantitative og kvalitative miljøpåvirkningen ikke utgjør en forringelse i vannforskriftens forstand. Rekolonisering av bunnfaunaen vil starte når deponeringen stanser, og faunaen forventes å komme tilbake innen høyst 10 år. Det forventes at bunnfaunaen vil være like rik som tidligere, men noe annerledes sammensatt. Det er stilt strenge konsentrasjonsgrenser og vilkår om kontinuerlig overvåkning av partikkelspredning, som sikrer at miljøkonsekvensene begrenses og at vesentlig skade ikke vil oppstå.

En midlertidig forføyning er derfor ikke nødvendig for å avverge vesentlig skade. Vilkåret om sikringsgrunn er ikke oppfylt.

2.5.3 Forholdsmessighet

Vilkåret om forholdsmessighet følger av tvisteloven § 34-1 annet ledd, og innebærer at retten må vurdere om den skade eller ulempe som saksøkte vil bli påført ved en midlertidig forføyning, står i et åpenbart misforhold til saksøkerens interesse i at forføyningen besluttet. Dette er et selvstendig og strengt vilkår, som i seg selv kan begrunne at begjæringen ikke tas til følge.

Høyesterett har i HR-2025-677-A presisert at forholdsmessighetsvurderingen skal være konkret og bred, og at domstolene står relativt fritt til å legge vekt på et bredt spekter av hensyn. Vurderingen skal ikke bygge på en begrenset kompetanse, og EØS-retten legger ingen begrensninger på denne vurderingen.

Konsekvensene av en midlertidig forføyning vil være betydelige. Det er enighet blant partene om at en stans i deponeringen vil medføre alvorlige økonomiske og driftsmessige konsekvenser for ERG og de ansatte. Samfunnsinteressene i saken knytter seg til prosjektets videre skjebne, og en forføyning vil ramme lokalsamfunnet, som er avhengig av arbeidsplasser og verdiskapning knyttet til Engebø-prosjektet.

Prosjektet har vært under utvikling i over syv år, fra politisk avklaring i 2015 til søksmålet ble reist i 2022. Det er investert betydelige ressurser, og ERG har innrettet seg i god tro etter tillatelser gitt av norske myndigheter. En midlertidig stans vil kunne rasere investeringene og skape betydelig usikkerhet for videre drift.

Engbø representerer den eneste kjente rutilforekomsten i Europa. Rutil er et strategisk viktig mineral, og prosjektet har betydning for forsyningssikkerhet, industriell kompetanse og etablering av verdikjeder for titanmetallproduksjon. Det finnes ingen andre store kjente forekomster i Norge eller EU som kan erstatte Engebø.

På den annen side er miljøpåvirkningen ved fortsatt deponering de neste seks til tolv månedene svært begrenset. Kun 0,24 % av vannforekomsten påvirkes, og det er lav risiko for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter. Det er stilt strenge vilkår for overvåkning og konsentrasjonsgrenser, og rekolonisering av bunnfaunaen vil starte når deponeringen stanser. Klima- og miljødepartementet har vurdert at påvirkningen ikke utgjør en forringelse i vannforskriftens forstand.

Ved en samlet interesseavveining mellom de berørte parter og hensynene som gjør seg gjeldende, fremstår en midlertidig forføyning som åpenbart uforholdsmessig. Den skade og ulempe som ERG vil bli påført, står ikke i rimelig forhold til den interesse Miljøorganisasjonene har i å få stanset deponeringen midlertidig. Vilkåret om forholdsmessighet er derfor ikke oppfylt.

2.6 Statens påstand

Staten har ikke nedlagt selvstendig påstand, men sluttet seg til ERGs påstand.

III RETTSLIGE UTGANGSPUNKTER

3.1 Kort om beviskrav og bevisbyrde

Ved bevisvurderingen tar retten utgangspunkt i det alminnelige beviskrav i sivilretten om sannsynlighetsovervekt. Dette gjelder også ved midlertidige forføyninger, jf. HR-2001-1590. Retten skal etter en samlet bevisvurdering legge til grunn det faktum som er det mest sannsynlige, jf. HR-2015-2265-A, avsnitt 35:

Etter den alminnelige erstatningsretten gjelder overvektprinsippet. Dette innebærer at retten må legge til grunn det faktum som har en overvekt av sannsynlighet for seg, det vil si at det er større sannsynlighet for et bestemt faktum enn summen av de øvrige alternativene. Dersom det er tvil om hva som er mest sannsynlig, skal tvilen gå ut over den parten som har interesse av et rettsstiftende eller rettsendrende alternativ, også uttrykt slik at vedkommende part har bevisbyrden.

Det er altså parten som fremmer kravet som bærer tvilsrisikoen. I nærværende sak innebærer det at det er Miljøorganisasjonene som har bevisbyrden både knyttet til hovedkrav og sikringsgrunn.

3.2 Midlertidig forføyning

Formålet med midlertidig forføyning er å midlertidig sikre et krav for å hindre at det går tapt, eller det oppstår vesentlig skade eller ulempe, i påvente av dom, jf. Ot. prp. nr. 65 (1990-1991) s. 289. Det er tre grunnvilkår for midlertidig forføyning. For det første krever

tvisteloven § 34-2 første ledd at hovedkravet er sannsynliggjort. For det andre må det være nødvendig å gripe inn gjennom en sikringsgrunn, jf. tvisteloven § 34-1 første ledd. For det tredje må det foretas en forholdsmessighetsavveining, jf. annet ledd.

Ordlyden i tvisteloven § 34-1 er:

(1) Midlertidig forføyning kan besluttes

(a) når saksøktes adferd gjør det nødvendig med en midlertidig sikring av kravet fordi forfølgningen eller gjennomføringen av kravet ellers vil bli vesentlig vanskeliggjort, eller

(b) når det finnes nødvendig for å få en midlertidig ordning i et omtvistet rettsforhold for å avverge en vesentlig skade eller ulempe, eller for å hindre voldsomheter som saksøktes adferd gir grunn til å frykte for

(2) Midlertidig forføyning kan ikke besluttes dersom den skade eller ulempe som saksøkte blir påført står i åpenbart misforhold til den interesse saksøkeren har i at forføyning blir besluttet

Det følger av forarbeider i Ot.prp.nr. 65 (1990-1991) s. 290 at

adgangen til å oppnå midlertidig forføyning mot offentlig myndighetsutøvelse er likevel underlagt visse begrensninger. Et sentralt moment her er at man ikke bør kunne oppnå noe mer gjennom det foreløpige tiltak midlertidig forføyning enn man kan oppnå ved en endelig domsavgjørelse i saken. En privat part kan derfor ikke bruke forføyningsinstituttet til å stanse offentlig myndighetsutøvelse som domstolene mangler kompetanse til å vurdere i et ordinært søksmål. I praksis kan grensene for hva som kan besluttes gjennom en midlertidig forføyning som gjelder offentlig myndighetsutøvelse, være noe vanskelig å trekke.

Om midlertidig forføyning skriver Høyesterett i HR-2025-677-A avsnitt 34 flg:

Reglane om mellombels sikring – arrest og mellombels åtgjerd – vart ved ikraftsetjinga av tvistelova med svært få unntak overførte utan endringar frå tvangsfullføringslova til tvistelova. Førearbeida til reglane om mellombels sikring er såleis i hovudsak Ot.prp. nr. 65 (1990–1991).

Det er sikker rett at også offentlegrettslege krav – krav om at vedtak er ugyldige – kan sikrast med mellombels åtgjerd. Dette vart slått fast i Rt-1955-953 Czardas og er ført vidare i tvistelova, jf. Ot.prp. nr. 65 (1990–1991) side 290. Også hovudkrav som byggjer på at reglar som varetek miljøomsyn er brotne, kan sikrast med mellombels åtgjerd, jf. også eksplisitt tvistelova § 32-11 fyrste ledd tredje punktum og § 34-2

tredje ledd. Føresetnadene er i alle tilfelle at saksøkjaren har rettsleg interesse – og at det er mogleg å få dom for hovudkravet, jf. tvistelova § 32-2, jf. § 1-3

Ein kan ikkje få mellombels åtgjerd dersom skaden eller ulempa som den saksøkte blir påført med åtgjerda, står i «åpenbart misforhold» til den interessa saksøkjaren har i at åtgjerda blir bestemt, jf. tvistelova § 34-1 andre ledd. Føreseigna gjer det tydeleg at det gjeld ein grunnsetning om proporsjonalitet der ein tek omsyn til alle interesser som er inne i biletet. Førearbeida presiserer at det kan vera tilfelle der både hovudkrav og sikringsgrunn ligg føre, men det likevel ikkje er grunnlag for å gripe inn med ei mellombels åtgjerd. Mishøvevurderinga kom inn i lova i 1992, men er i førearbeida skildra som ei vidareføring av «kan-skjønet» etter eldre rett, sjå Ot.prp. nr. 65 (1990–1991) side 292-293.

Retten kommer nærmere tilbake til vilkårene for midlertidig forføyning i behandlingen av hovedkrav og sikringsgrunn under punkt 4.1 og 5.1 nedenfor.

3.3 EØS-rettens betydning for kravet om midlertidig forføyning

Utgangspunktet for medlemslandene er nasjonal autonomi, som innebærer at virkningene av brudd på EØS-retten skal behandles og avgjøres etter nasjonal rett. Samtidig er det forankret et prinsipp om effektivitet i EØS-avtalen artikkel 3 hvor det fremgår at staten skal «treffe alle generelle eller særlige tiltak som er egnet til å oppfylle de forpliktelser som følger av denne avtale».

Effektivitetsprinsippet setter en minstestandard for nasjonal prosessrett og slår fast at staten har plikt til å gjøre alle nødvendige tiltak for å eliminere konsekvensene av brudd på EØS-avtalen innenfor egen kompetanse, se f.eks. avgjørelse E-18/24 avsnitt 103.

Effektivitetsprinsippet innebærer at de nasjonale prosessreglene ikke må gjøre det umulig eller uforholdsmessig vanskelig å håndheve EU-retten i domstolene. I HR-2005-713-A avsnitt 40 har Høyesterett angitt at «umulig eller uforholdsmessig vanskelig» er en «streng norm for når nasjonal prosesslovgivning om adgang til domstolene kan overstyres».

For kravet om midlertidig forføyning avklarte Høyesterett i avgjørelse i HR-2025-677-A rekkevidden av kan-skjønet i tvisteloven § 34-1 første ledd. I avsnitt 60 konkluderes det med at

Dersom det blir sannsynleggjort at EUs prosjektdirektiv er brote og vilkåra elles er oppfylte, må den kompetansen «kan-skjønet» i § 34-1 *første ledd* gjev domstolane, i denne saka nyttast til å vedta ei mellombels åtgjerd.

Retten legger etter dette til grunn at dersom hovedkrav og sikringsgrunn er sannsynliggjorte, og forholdsmessighetsavveiningen ikke tilsier at ulempene ERG blir

påført ved midlertidig forføyning står i et åpenbart misforhold, skal begjæringen om midlertidig forføyning tas til følge.

IV HOVEDKRAV

4.1 Innledning

Formålet med en midlertidig forføyning er å sikre at hovedkravet ikke går tapt, eller at det ikke oppstår vesentlig skade i påvente av dom, jf. Ot.prp. nr. 65 (1990-1991) side 289. Etter tvisteloven § 34-2 første ledd kan imidlertid midlertidig forføyning bare besluttes dersom både kravet det begjæres forføyning for og sikringsgrunnen er sannsynliggjort. Hovedkravet er det underliggende materielle kravet som skal sikres. For at hovedkravet skal anses sannsynliggjort må retten finne det mer sannsynlig at Miljøorganisasjonene vil nå frem med sitt hovedkrav i en etterfølgende rettssak enn at de ikke vil det, jf. Ot.prp. nr. 65 side 293, jf. side 275.

Det er forvaltningens forståelse og anvendelse av vannforskriften § 12 som er angrepet av Miljøorganisasjonene. Retten har som utgangspunkt full kompetanse til å prøve om lov eller forskrift er riktig forstått og anvendt, og om vedtaket bygger på et korrekt, faktisk grunnlag. For de spørsmål saken reiser, er rettens prøvingskompetanse ikke begrenset. Rettens kompetanse til å prøve forvaltningens frie skjønn er begrenset, men det kommer ikke på spissen i denne saken. Retten utøver imidlertid ikke forvaltningsmyndighet, og spørsmålet er ikke om retten er enig eller uenig i vedtaket, men om det hefter feil ved vedtaket som medfører ugyldighet.

Det må derfor foretas en prejudisiell vurdering av vedtaket. Ved vurderingen gjelder de samme rettslige utgangspunkter som i hovedsaken, herunder bevisbyrde, beviskrav og begrensninger ved prøving av forvaltningsvedtak. Sakens opplysning kan imidlertid være ulik. Det ligger i den midlertidige forføyningens natur at saken ofte vil kunne være dårligere opplyst enn under hovedsaken. Retten må likevel prejudisielt ta stilling til hovedkravet, og ved denne vurderingen legge til grunn det faktum som fremstår mest sannsynlig, og deretter foreta den rettsanvendelse som har mest for seg.

I punkt 4.2 vurderes først om vannforskriften kommer til anvendelse. ERG har påberopt at sjødeponiet ikke vil føre til forringelse av Førdefjorden som helhet, og at forskriften derfor ikke gjelder. Under punkt 4.3 tar retten stilling til hvilket vedtak som er gjeldende og hvilke faktiske forhold som skal legges til grunn. Gyldigheten av vedtaket vurderes i punkt 4.4, mens retten kommer inn på spørsmål knyttet til ratihabisjon og ugyldighetsvirkninger i punkt 4.5. og 4.6.

4.2 Kommer vannforskriften til anvendelse?

Utgangspunktet er at det er et generelt forbud mot forurensning, jf. forurensningsloven § 7. Etter lovens § 11 kan det likevel gis slik tillatelse, og det skal etter bestemmelsen gjøres en forvaltningsmessig vurdering ut fra et alminnelig kan-skjønn. Vannforskriften § 12 oppstiller en materiell kompetansebegrensning etter sektorregelverket.

Partene er uenige om vannforskriften kommer til anvendelse i foreliggende sak. ERG har anført at forskriften ikke gjelder fordi tiltaket ikke vil medføre forringelse av vannforekomsten, og at dette i alle tilfeller må gjelde i forføyningsperspektivet. Førdefjorden er delt inn i tre vannforekomster, hvor Ytre Førdefjord er den aktuelle.

Retten kan ikke slutte seg til anførselen fra ERG, og finner at vannforskriften kommer til anvendelse for et tiltak av den karakter og omfang man står ovenfor her. Det omsøkte tiltaket vil medføre at bunnfaunaen i deponiområdet forsvinner så lenge deponeringen pågår. Ut fra alle faglige vurderinger som er foretatt vil påvirkningen på bunnfaunaen medføre at den økologiske tilstanden i Ytre Førdefjord forringes fra god til dårlig så lenge dette pågår. Miljøorganisasjonene har gjennom bevisførselen sannsynliggjort at det vil skje en forringelse, noe som også er lagt til grunn av alle instanser i forvaltningen. Søknaden om utslippstillatelse og vurderingen av denne gjelder tiltaket som helhet og en maksimal utnyttelse av tillatelsen. Ved søknad må det forutsettes at tillatelsen utnyttes fullt ut. Det vil da klart skje en forringelse av vannforekomsten som følge av omfanget av deponeringen.

Det er etter rettens vurdering uriktig lovanvendelse å begrense forringelsesvurderingen til forføyningsperspektivet. Retten skal ta stilling til det underliggende materielle hovedkravet, ikke hovedkravet i et forføyningsperspektiv. En slik tidsbegrensning vil etter rettens vurdering være feil lovanvendelse. Retten finner det etter dette klart at vannforskriften kommer til anvendelse.

4.3 Hvilket vedtak skal prejudisielt prøves og hvilke faktiske forhold skal legges til grunn ved vurderingen?

Partene er uenige om hvilket vedtak som gjelder og hvilke faktiske forhold som skal legges til grunn for vurderingen. Miljøorganisasjonene har anført at den kongelige resolusjonen av 19. februar 2016 er gjeldende, og at de faktiske forholdene på dette tidspunktet skal legges til grunn. ERG har gjort gjeldende at Miljødirektoratets vedtak av 23. juni 2023 gjelder, men at faktum på avgjørelsestidspunktet skal legges til grunn. Staten har anført at den kongelige resolusjonen fra mai 2025 er gjeldende, og de faktiske forhold på dette tidspunktet skal være avgjørende.

En prejudisiell prøving av vedtaket innebærer en gyldighetskontroll av om det hefter feil ved vedtaket som kan føre til ugyldighet. Den kongelige resolusjonen fra 19. februar 2016

stadfestet utslippstillatelse gitt fra Klima- og miljødepartementets vedtak av 5. juni 2015. Både førsteinstanstillatelsen og klagevedtak gjør omfattende vurderinger av sakens ulike sider. Av endringsloggen til utslippstillatelsen fremgår at første tillatelse ble gitt 5. juni 2015 (førsteinstanstillatelsen). Den kongelige resolusjonen av 19. februar 2016 stadfestet tillatelsen. De tre senere vedtakene, 29. juni 2016, 18. januar 2021 og 23. juni 2023, er kun mindre justeringer. Dette ble også lagt til grunn i den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025:

I Klima- og miljødepartementets vedtak av 5. juni 2015 og i kongelig resolusjon av 19. februar 2016 er det lagt til grunn at det er Miljødirektoratet som har ansvar for å følge opp tillatelsen, og som er gitt myndighet til å endre tillatelsen og vilkårene. Det er kun gjort mindre endringer i tillatelsen ved etterfølgende vedtak fattet av Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet.

Sett hen til formålet med en prejudisiell prøving, fremstår det klart for retten at den utslippstillatelsen som ERG ble gitt ved kongelig resolusjon av 19. februar 2016, er den gjeldende tillatelsen som skal undergis gyldighetskontroll. Denne tillatelsen danner utgangspunktet og grunnlaget for de senere justeringene som er foretatt, og er derfor det vedtaket retten prejudisielt skal vurdere opp mot vanndirektivets vilkår.

Den nærmere gyldighetskontrollen fremgår nedenfor under punkt 4.4.

Når det gjelder hvilket faktum som skal legges til grunn for prøvingen, om det er på vedtakstidspunktet eller domstidspunktet, er dette behandlet av Høyesterett i HR-2012-2398-P. Det følger av avsnitt 50 at

Jeg nevner innledningsvis at det tradisjonelt skilles mellom nye rettsfakta og nye bevisfakta. Nye rettsfakta er nye faktiske forhold som direkte og umiddelbart har rettslige følger, mens nye bevisfakta er nye bevis som godtgjør rettsfakta, jf. NOU 2001:32B Rett på sak bind B side 703. Nye bevisfakta som kaster lys over forholdene på vedtakstidspunktet, er det i utgangspunktet adgang til å påberope seg, jf. Rt-2007-1815 avsnitt 34. Spørsmålet er om det også er adgang til å påberope nytt rettsfaktum for domstolene, altså nytt rettsstiftende faktum som har oppstått etter forvaltningsvedtaket, og som derfor ikke har vært vurdert av forvaltningen. I enkelte tilfeller kan det nok by på problemer å skille mellom hva som er nytt rettsfaktum og hva som er nytt bevisfaktum.

Og videre av avsnitt 64 at

Henvisningen til at domstolen i disse sakene skal treffe det vedtak som fremstår som det riktige på avgjørelsestidspunktet, viser at dette anses som et unntak fra den hovedregelen som ellers gjelder; nemlig at faktum på vedtakstidspunktet legges til

grunn. Det samme synes å være forutsetningen når det under gjennomgangen av reelle hensyn vises til at «[d]omstolenes oppgave bør være å foreta en etterfølgende kontroll med hvorvidt vedtaket formelt og materielt er korrekt». Domstolen skal altså etterprøve forvaltningens vurderinger. Det må klart forutsette at det er vedtaket med det faktum som forelå på vedtakstidspunktet, som skal prøves.

Før det konkluderes i avsnitt 98 hvor det fremgår at

Mitt syn er at hovedregelen har de beste grunner for seg også når det er påberopt brudd på Norges menneskerettslige forpliktelser. På denne bakgrunn finner jeg ikke grunnlag for å fravike det utgangspunktet som har fulgt av praksis frem til avgjørelsen i Rt-2012-667. Konklusjonen er dermed at domstolenes prøving av et forvaltningsvedtaks gyldighet også i saker som berører menneskerettigheter, herunder utlendingssakene, må knytte seg til faktum på vedtakstidspunktet.

Etter dette legger retten til grunn at domstolskontroll av forvaltningsvedtak skal baseres på forholdene slik de forelå på vedtakstidspunktet. Retten kan ikke se at det foreligger grunn til å anvende en annen regel ved prejudisiell prøving i forbindelse med midlertidig forføyning. Det samme prinsippet må gjelde for vurderingen av hovedkravet i foreliggende sak. Retten finner derfor at de faktiske forhold på vedtakstidspunktet i 2016 skal legges til grunn. Dette innebærer at senere utvikling eller hensyn som har oppstått eller er aktualisert i etterkant, ikke kan tillegges betydning.

4.4 Gyldighetsvurderingen

Retten skal prejudisielt ta stilling til utslippstillatelsens gyldighet. Partene er enige om at det er forståelsen og anvendelsen av vannforskriften § 12 annet ledd bokstav b som er det sentrale og omtvistede vilkåret. Bestemmelsen lyder:

(..) samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktivitetene skal være større enn tapet av miljøkvalitet.

Vannforskriften implementerer og gjennomfører vanndirektivet i norsk rett. Vanndirektivet er en del av EØS-avtalen. Vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b må derfor tolkes i samsvar med direktivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c. Sistnevnte bestemmelse stiller krav om at inngrepene begrunnes med hensyn av «overriding public interest».

Gyldigheten av utslippstillatelsen er tema i saken mellom Miljøorganisasjonene og staten, hvor Borgarting lagmannsrett 12. august 2025 avsa dom og kjente tillatelsen ugyldig. Dommen er anket og derfor ikke rettskraftig, men retten finner at Miljøorganisasjonene gjennom bevisførselen har sannsynliggjort sitt hovedkrav.

Retten har vurdert de bevis som ble ført under den muntlige forhandlingen og finner å kunne slutte seg til det resonnementet og de vurderingene Borgarting lagmannsrett gjorde knyttet til gyldigheten av utslippstillatelsen. Om rammene for tolkningen av vanndirektivet og vannforskriften og de øvrige vurderingene hitsettes fra dommens punkt 7:

Ved tolkning av EØS-direktiver må det tas utgangspunkt i EØS-avtalens homogenitetsmål og prinsippet om autonom tolkning innenfor EU-retten, se for eksempel HR-2024-1117-A avsnitt 41. Sammenholdt med ordlyden i de svenske, tyske, danske og franske språkversjonene av direktivet, mener lagmannsretten at den engelske språkversjonen er mer treffende enn den norske oversettelsen, der «overriding public interest» er oversatt til «tvingende allmenne hensyn». Lagmannsretten nevner i denne forbindelse også at Klima- og miljødepartementet i et høringsnotat 23. august 2023 har foreslått å endre vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b for å bringe bestemmelsen nærmere direktivets ordlyd. I høringsnotatet, som riktignok ikke synes å være fulgt opp med forskriftsendring, foreslår departementet å benytte betegnelsen «overordnede samfunnsinteresser».

Lagmannsretten har i denne saken innhentet en rådgivende uttalelse fra EFTA-domstolen (dom 5. mars 2025 i sak E-13/24). Lagmannsretten må likevel foreta en selvstendig vurdering av hvordan EØS-retten skal forstås og anvendes. Men det skal legges stor vekt på hva EFTA-domstolen har uttalt, og det må foreligge «særlige grunner», eller «gode og tungtveiende grunner», for å fravike EFTA-domstolens forståelse av EØS-retten, jf. HR-2025-490-S avsnitt 65.

Det hitsettes videre fra samme punkt:

Formålet med bestemmelsen i vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 er å innføre unntak fra den generelle plikten til å forebygge forringelse av tilstanden til overflatevannforekomster. Etter rettspraksis skal ethvert unntak fra en slik forpliktelse tolkes strengt, se avsnitt 27 i den rådgivende uttalelsen.

EØS-statene har en viss skjønnsmargin ved vurderingen av om et prosjekt oppfyller kravene til et hensyn av «overriding public interest» (avsnitt 31). Det må foretas en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle for å avgjøre om hensynet av «overriding public interest» som begrunner naturinngrepet, veier tyngre enn målet om å forebygge forringelse av tilstanden til vannforekomsten. Lagmannsretten kommer i punkt 8.5 tilbake til hvilke nærmere krav som i henhold til EFTA-domstolens rådgivende uttalelse må stilles til denne vurderingen.

Det fremgår videre at det ikke kan oppstilles et krav om kvalifisert interesseovervekt i favør av hensynet som utgjør en «overriding public interest» (avsnitt 37), slik miljøorganisasjonene har anført tidligere.

En sentral problemstilling er hvilke hensyn som kan som kan utgjøre en «overriding public interest», og hvor terskelen ligger for når dette kriteriet er oppfylt. I foreleggelsesskrivet fra lagmannsretten er EFTA-domstolen bedt om å uttale seg om dette, med utgangspunkt i de konkrete hensynene staten har påberopt i vår sak.

Økonomiske interesser av ren privat art kan per definisjon ikke kvalifisere som en «overriding public interest», jf. avsnitt 42. Slike «interesser av ren privat art» omfatter både inntekter fra virksomheten til eiere og ansatte, og det offentliges skatte- og avgiftsinntekter som følge av virksomheten. I fravær av andre medvirkende faktorer vil slike hensyn ikke være tilstrekkelig til oppfylle terskelen i direktivet.

Når det gjelder sysselsettingsvirkninger, kan heller ikke dette i seg selv – uten andre medvirkende faktorer – være tilstrekkelig til å oppfylle terskelen. Hensyn knyttet til den økonomiske eller sosiale situasjonen i et geografisk område kan imidlertid, på visse vilkår, utgjøre et tvingende allment hensyn (avsnitt 43 og 44). Videre skriver EFTA-domstolen:

(45) På dette grunnlag kan det ikke utelukkes at et prosjekt kan godkjennes etter direktiv 2000/60 artikkel 4 nr. 7 basert på behovet for å oppnå sysselsettingsvirkninger og dermed sikre bosetting i regioner som opplever betydelig fraflytting og sosial nød. Slike omstendigheter vil imidlertid uansett være underlagt testen i artikkel 4 nr. 7, inkludert kravet om et tvingende allment hensyn. Et enkelt ønske om å skape eller øke sysselsettingen, uten andre faktorer, vil ikke oppfylle dette kriteriet.

Lagmannsretten forstår dette avsnittet slik at EFTA-domstolen angir et eksempel som skal gi veiledning om hvor terskelen ligger dersom den økonomiske eller sosiale situasjonen i et område gjøres gjeldende som et hensyn av «overriding public interest» etter vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c. At terskelen bør ligge høyt for å påberope denne type hensyn som en «overriding public interest», støttes av både direktivets ordlyd og formålsbetraktninger. Lagmannsretten kan ikke se at det er grunnlag for å fravike det som følger av en naturlig tolkning av EFTA-domstolens rådgivende uttalelse på dette punktet, se ovenfor med henvisning til HR-2025-490-S.

Lagmannsretten stilte videre spørsmål til EFTA-domstolen om i hvilken grad global forsyning av rutil og hensynet til å sikre Norge og Europa tilgang til kritiske mineraler, kunne utgjøre hensyn av «overriding public interest».

EFTA-domstolen slår i avsnitt 46 fast at hensynet til å etablere forsyningssikkerhet for visse råvarer innen EØS etter omstendighetene kan utgjøre en «overriding public interest», jf. avsnitt 46.

Under henvisning til informasjonen i foreleggelsesskrivet om Engebø-prosjektet henviser EFTA-domstolen til at rutil er den viktigste kilden til produksjon av titanmetall og at titanmetall anses som en strategisk råvare i henhold til forordning (EU) 2024/1252 av 11. april 2024. EFTA-domstolen peker deretter på at må legges vekt på egnetheten til mineralet det sikres tilgang til, og hvilke formål forsyningen sikres for. Om dette heter det videre i avsnitt 47:

(...) Dette innebærer, for det første, at hensynet til forsyningssikkerhet for slike mineraler kun kan være tvingende når det aktuelle mineralet er av en slik art at det rettferdiggjør særlige tiltak og, for det andre, at mineralet faktisk vil bli brukt til slike formål i den aktuelle EØS-staten eller i EØS mer generelt. Dersom for eksempel forsyningen av et kritisk mineral som utvinnes fra et slikt anlegg skal eksporteres til et land utenfor EØS, vil det faktum at mineralet er av en slik art, ikke i seg selv være tilstrekkelig til å utgjøre et tvingende allment hensyn. Forsyningen av mineralet må i det minste være tilgjengelig for bruk i EØS innen relativt kort tid dersom det skulle oppstå knapphet på materialet.

EFTA-domstolen understreker videre at det å sikre global forsyning av et kritisk mineral, ikke vil oppfylle kriteriet fordi det mangler den nødvendige tilknytning til det indre markedet (avsnitt 48).

Retten kan i det vesentlige slutte seg til Borgarting lagmannsretts faktiske og rettslige utgangspunkter. Retten vurderer at implementeringen av vanndirektivet, som følge av den upresise oversettelsen, har ført til at det i vannforskriften er lagt til grunn en lavere terskel for å tillate inngrep enn hva vanndirektivet krever. Betydningen av dette, herunder hvilke hensyn som er relevante og hvilke krav som stilles for at ulike hensyn kvalifiserer, behandles i det følgende.

Når det gjelder hvilke hensyn som er påberopt som begrunnelse for tillatelsen i 2016 slutter retten seg til den redegjørelsen og de vurderingene Borgarting lagmannsrett foretar i sin avgjørelse. Det hitsettes fra punkt 8.3 om hensynet til økonomiske og sosiale interesser:

Bestemmelsene i vannforskriften og vanndirektivet fastsetter imidlertid rammer for hvordan norske myndigheter skal avveie slike positive virkninger av tillatelsene, mot hensynet til å beskytte vannmiljøet mot forurensning og inngrep med negative virkninger for vannforekomstenes økologiske tilstand.

Staten har i vedtakene lagt stor vekt på de betydelige inntektene virksomheten må antas å gi over lang tid for investorer, ansatte, kommune, fylkeskommune og staten. Etter lagmannsrettens syn er det klart at slike rene økonomiske interesser, som er ordinære resultater av økonomisk aktivitet, alene ikke er en «overriding public interest».

Videre er det i vedtakene – og i senere begrunnelser – lagt betydelig vekt på effekten av tillatelsene for sysselsettingen og bosettingen lokalt. Virksomheten har i dag om lag 115 personer ansatt, hvorav 85 jobber i prosessanlegget og i administrative stillinger lokalt i Sunnfjord kommune. Det må legges til grunn at prosjektet vil ha – og allerede har gitt – økt inntekt og sysselsetting lokalt i Sunnfjord kommune og for øvrig i regionen, på både kort og lang sikt.

Lagmannsretten er enig med de ankende parter i at det ikke er sannsynliggjort at området som tidligere utgjorde Naustdal kommune «lenge har vært inne i en svakt fallende befolkningsutvikling» slik det er lagt til grunn i den kongelige resolusjonen 19. februar 2016 (side 12). Tall fra SSB fremlagt under ankeforhandlingen viser en svakt negativ befolkningsutvikling i Naustdal kommune fra 2000 til 2008 og en svakt positiv befolkningsutvikling i Naustdal kommune fra 2009 til 2016. Videre var det en svak vekst i nye Sunnfjord kommune i årene etter kommunesammenslåingen 1. januar 2020. Den fremlagte statistikken gir ikke et fullstendig bilde, men lagmannsretten finner at staten ikke har sannsynliggjort en nedgang i folketallet slik det er lagt til grunn i vedtaket fra 2016. På den annen side har staten fremlagt statistikk innhentet fra Sintef som viser en utvikling i Naustdal og kommunene rundt i retning av en aldrende befolkning.

Når det gjelder sysselsettingssituasjonen, har de ankende parter lagt frem tall fra NAV som viser at mens arbeidsledigheten i Norge fra 2010 til 2023, med unntak av pandemiårene 2020-2021, lå på rundt 3 prosent, lå arbeidsledigheten i tidligere Naustdal og nåværende Sunnfjord kommune på mellom 1 og 3 prosent i samme periode. Arbeidsledigheten i området lå altså i gjennomsnitt ikke ubetydelig lavere enn landsgjennomsnittet.

Det er ikke anført noe i retning av at Førdefjord-regionen eller Sunnfjord kommune er områder med sosial nød, eller med lavere levestandard enn Norge for øvrig.

Som lagmannsretten har redegjort for i punkt 7, vil sysselsettingsvirkninger og andre hensyn knyttet til den økonomiske og sosiale situasjonen i et område, etter omstendighetene kunne utgjøre en «overriding public interest». Samtidig må det legges til grunn at terskelen er høy, og at vilkåret for eksempel kan være oppfylt når et prosjekt er «basert på behovet for å oppnå sysselsettingsvirkninger og dermed

sikre bosetting i regioner som opplever betydelig fraflytting og sosial nød», jf. EFTA-domstolens rådgivende uttalelse avsnitt 45.

Oppsummeringsvis legger lagmannsretten til grunn at tillatelsene vil ha positive konsekvenser i form av økt sysselsetting og bosetting i regionen rundt Engebøfjellet, både i et kortsiktig og langsiktig perspektiv. Det er også sannsynliggjort at regionens befolkningsutvikling går i retning av en eldre befolkning, og det må legges til grunn at nye industriarbeidsplasser vil kunne motvirke en slik utvikling. Når situasjonen i Engebøfjell-regionen og de forventede positive virkningene av tiltaket vurderes samlet, opp mot terskelen for «overriding public interest» etter vanndirektivet artikkel 4 nr. 7, finner imidlertid lagmannsretten det klart at denne terskelen ikke er nådd.

På denne bakgrunn kvalifiserer hensynet til den økonomiske og sosiale situasjonen i området ikke som en «overriding public interest» etter vanndirektivet artikkel 4 nr. 7.

Utredningene knyttet til utslippstillatelsen fremstår som grundige når det gjelder miljøkonsekvensene. Etter rettens syn har forvaltningen lagt til grunn at miljøkonsekvensene er akseptable i lys av de positive effektene av mineralutvinningsdriften, herunder hensynet til sysselsetting. Under den muntlige forhandlingen ble det fremlagt noe bevis og statistikk om befolkningsutviklingen i Sunnfjordregionen. Retten anser det tilstrekkelig å konstatere at den fremstillingen som er gitt ligger langt under terskelen EFTA-domstolen oppstiller for hva som kan anses som et hensyn av «overriding public interest». Det er dessuten mye som taler for at fremstillingen bygger på uriktige forutsetninger om befolkningsutviklingen i regionen. Retten finner det derfor klart at økonomiske eller sosiale hensyn i denne saken ikke er tilstrekkelig tungtveiende til å utgjøre hensyn av «overriding public interest».

Når EFTA-domstolen i sin uttalelse presiserer at rene økonomiske interesser eller sysselsettingshensynet ikke kan begrunne tiltaket alene, må retten vurdere om andre hensyn oppfyller kravet til «overriding public interest». Forsyningshensynet er påberopt som et slikt hensyn.

Borgarting lagmannsrett tok også stilling til anførselen om at forsyningshensynet er tilstrekkelig tungtveiende til å begrunne tillatelsen. Det hitsettes fra punkt 8.4:

Det er på det rene at hensynet til forsyningssikkerhet for kritiske mineraler etter omstendighetene kan utgjøre en «overriding public interest» i direktivets forstand, slik det er redegjort for ovenfor i punkt 7.

Mineralet rutil benyttes blant annet til fremstilling av fargepigment og titanmetall. I Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 heter det:

Forekomsten i Engebøfjellet består av en tilgjengelig malmressurs estimert til 250 millioner tonn eklogittmalm med et innhold på ca. 10 millioner tonn rutil (titandioksid). Denne rutilforekomsten representerer en av de største kjente konsentrasjonene av rutil i fast fjell. Rutil produseres ellers fra sandforekomster. Med planlagt produksjonsnivå vil gruvedriften stå for rutilmengder tilsvarende 20 % av verdens totale produksjon. Denne forekomsten anses derfor for å være av internasjonal betydning, og vil bidra til å sikre tilgang på pigmentråstoff til det europeiske markedet hvor rutil og øvrige titanråstoffer i dag i stor grad blir importert fra land utenfor kontinentet (blant annet Sør-Afrika og Australia).

Lagmannsretten legger dette til grunn. Etter det som er opplyst under ankeforhandlingen, er Norge og Ukraina de eneste produsentene av titanråstoff i Europa som har ressurser av betydning. I tillegg er det større forekomster og produksjon blant annet i Russland, Australia, Canada, India og flere afrikanske land.

Oppmerksomhet og fokus på forsyningssikkerhet har økt de senere årene. I den kongelige resolusjonen 23. mai 2025 er det blant annet henvist til regjeringens nasjonale sikkerhetsstrategi av 8. mai 2025, der det fremgår at Norge samarbeider med EU og allierte om å styrke forsyningssikkerheten og at det skal legges til rette for norsk produksjon som inngår i strategisk viktige verdikjeder. EU vedtok i 2024 «Critical Raw Materials Act» (CRMA), som regjeringen har varslet at skal innlemmes i EØS-avtalen. CRMA skal bidra til å oppfylle EUs mål om økt selvforsyningsgrad med henblikk på strategiske råvarer.

Titanråstoff anses ikke som et kritisk mineral. EU har imidlertid siden 2020 vurdert produksjon av titanmetall som kritisk, og i 2023 ble titanmetall i forbindelse med innføringen av CRMA også ført opp på EUs liste over strategiske råvarer.

Produksjonen av titanmetall er konsentrert til et begrenset antall land. Nesten 70 prosent av produksjonen skjer i Kina, og øvrige produksjon finner sted i Japan, Russland, Saudi-Arabia og Kasakhstan. EU er 100 prosent avhengig av å importere titanmetall, og slik var situasjonen også på tidspunktet da tillatelsene ble gitt. Titanmetall benyttes i EUs luftfarts- og forsvarsindustri og i teknologier som kraftproduksjon, IT-utstyr (smarttelefoner, nettbrett og bærbare datamaskiner) og satellitter. Til luftfartsindustrien er Russland en betydelig leverandør, men «aviation grade titanium sponge» produseres også i Kasakhstan og Japan.

Miljøorganisasjonene har vist til at titanråstoff – som er det Nordic Mining utvinner og produserer – ikke er en kritisk råvare. Det er titanmetall som i henhold til CRMA er på listen over kritiske råvarer.

Lagmannsretten er imidlertid enig med staten i at det i denne forbindelse er relevant å se hen til verdikjeden produktene inngår i. Tilgangen til titanråstoff har klart nok betydning for Norges og EUs mulighet til på sikt å kunne utvikle produksjon av titanmetall, og for i en situasjon der forsyning fra tredjeland svikter, å ha muligheten for egenproduksjon. Engebø-prosjektet vil bidra til at EØS-området sikres tilgang til titanmalm velegnet til videreforedling til flere titanmineralprodukter i en lang tidsperiode. Det er opplyst, og ikke bestridt, at rutilkonsentrat fra Engebø er særlig godt egnet til produksjon av titansvamp, som brukes som råmateriale i produksjon av titanmetall. En mangel på aktuell råvareutvinning i EØS-området vil kunne redusere Norge og EUs mulighet for å utvikle en komplett nedstrøms verdikjede med foredlingsindustri basert på titanmineraler.

Videre tolker lagmannsretten EFTA-domstolens rådgivende uttalelse slik at adgangen til å legge vekt på forsyningssikkerhet ikke er strengt begrenset til produksjon av mineralene listet opp i CRMA. Når det er tale om en råvare som selges ut av EØS-området for produksjon av titanmetall, og der i hvert fall en betydelig andel av titanmetallet skal selges tilbake til EU, bidrar produksjonen på Engebø også rent faktisk til å sikre forsyningen av et kritisk mineral i EU.

Staten gjør gjeldende at også hensynet til å sikre tilgang til pigmentråstoff er av betydning. Staten viser blant annet til at Europa i stor grad er avhengig av import av råvarer for pigmentproduksjon, og at rutil fra Engebøfjellet er en forekomst av internasjonal betydning som vil bidra til å sikre tilgang til pigmentråstoff til det europeiske kontinentet. Det er fremlagt dokumentasjon som viser at EU er avhengig av import også når det gjelder pigmentråstoff fra rutil. Etter lagmannsrettens syn er det naturlig å se rutilen fra Engebøfjellet som benyttes til pigmentråstoff og rutilen som benyttes til produksjon av titanmetall i sammenheng. Lagmannsretten er enig med staten i at det må være adgang til å legge en viss vekt på den delen av produksjonen på Engebø som leveres som pigmentråstoff, i en samlet vurdering av hensynet å sikre råvaretilgang for rutil.

Det andre mineralet som utvinnes i Engebøfjellet er granat. Det er ikke gjort gjeldende at dette er et kritisk eller strategisk viktig mineral. Staten mener likevel at det ved vurderingen av forsyningssikkerhet bør legges vekt på at granaten selges til en virksomhet i EU, og at dette har positive virkninger i EU. Et slikt argument gjør seg imidlertid gjeldende for mange typer råvareindustri. Under henvisning til den rådgivende uttalelsen fra EFTA-domstolen avsnitt 47 har lagmannsretten ovenfor lagt til grunn at et mineral må være «av en slik art at det rettferdiggjør særlige tiltak», og at mineralet «faktisk vil bli brukt til slike formål» i EØS-området, for at hensynet til forsyningssikkerhet skal kunne være en «overriding social interest».

Lagmannsretten kan ikke se at det er anført eller bevismessig underbygget at disse vilkårene er oppfylt knyttet til utvinningen av mineralet granat.

Staten har også vist til at det ved vurderingen av forsyningssikkerheten bør legges vekt på at utvinningen på Engebø er miljøvennlig, at prosjektet og produksjonen gir industriell kompetanse nasjonalt og regionalt, og at prosjektet muliggjør nye produksjonsenheter i EØS-området. Miljøvennlig utvinning kan, slik lagmannsretten ser det, få betydning ved avveiningen etter vannforskriften § 12 andre ledd bokstav b jf. vanddirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c, men det er ikke relevant for å avgjøre om man er over terskelen for «overriding social interest». Betydningen av mulig fremtidig produksjon av titanmetall i EØS-området har lagmannsretten kommentert ovenfor.

Sammenfatningsvis mener lagmannsretten på denne bakgrunn at hensynet til forsyningssikkerhet for titanråstoff og titanmetall kan utgjøre et hensyn av «overriding public interest».

Basert på bevisførselen under den muntlige forhandlingen slutter retten seg til ovenstående redegjørelse og vurderinger. Det fremkom etter rettens syn ikke noe som tilsier en annen vurdering av forsyningshensynet.

Den videre vurderingen er så om utslippstillatelsen oppfyller den materielle kompetansebegrensningen om at det må foreligge hensyn av «overriding public interest» for å gi tillatelse etter vanddirektivet. Dette er en vurdering hvor det må tas stilling til om ulike hensyn kan kumuleres for å oppfylle terskelen, hvilken begrunnelse den kongelige resolusjonen hadde, og om begrunnelsen som ble gitt oppfyller kravet om hensyn av «overriding public interest».

Når det gjelder adgangen til å kumulere hensyn, var dette også tema under Borgarting lagmannsretts behandling. Lagmannsretten skriver om dette under punkt 8.5 at

Lagmannsretten bemerker at det ikke antas å være adgang til å kumulere hensynet til økonomiske og sosiale forhold med for eksempel hensynet til forsyningssikkerhet, slik staten har gjort gjeldende (se punkt 7 ovenfor). Vurderingstemaet er om «det identifiserte allmenne hensynet» veier tyngre enn målet om å forebygge forringelse, jf. avsnitt 35, som gjengis nedenfor. Der det i den rådgivende uttalelsen er tale om for eksempel økonomiske interesser «i fravær av andre medvirkende faktorer» (avsnitt 42 mv.) mener lagmannsretten dette må forstås slik at det sikter til andre medvirkende faktorer knyttet til det aktuelle hensynet som påberopes – det vil i dette tilfellet si andre faktorer knyttet til hensynet til økonomiske og sosiale interesser. Lagmannsretten er enig med de ankende arter i at det ikke er rettslig grunnlag for å

kumulere flere helt ulike hensyn som taler for unntak for på den måten å komme til at terskelen for «overriding public interest» er oppfylt.

Retten er ikke enig i lagmannsrettens antakelse om at det ikke er adgang til å kumulere hensynet til økonomiske og sosiale forhold med for eksempel hensynet til forsyningssikkerhet, men finner ikke at det er nødvendig å ta stilling til dette. Det bemerkes likevel at en løsning der det må foreligge ett eneste tilstrekkelig tungtveiende hensyn som utgjør «overriding public interest» vil gjøre adgangen til tiltak etter vanndirektivet svært begrenset. Retten kan ikke se at dette er en forståelse som nødvendigvis har gode grunner for seg. Retten finner imidlertid, i lys av EFTA-domstolens uttalelser, at det kreves at hensynene som skal kumuleres hver for seg er kvalifiserte og slik sett både klart relevante og tungtveiende, før det kan være aktuelt å la de inngå i en samlet avveining. Det stilles også krav om at det er gjort en detaljert og konkret analyse, slik at hensynene forankres i underliggende vurderinger.

Når det gjelder hensynet til forsyningssikkerhet og hvilken plass dette har hatt ved vurderingen av utslippstillatelsen skriver lagmannsretten under punkt 8.5 at:

Lagmannsretten bemerker at det har vært gjort omfattende vurderinger og utredningsarbeid i forbindelse med tillatelsene etter forurensningsloven og mineralloven. Det er gjennomført konsekvensutredninger og tilleggsutredninger, og miljøvirkningene ble grundig utredet og vurdert før vedtakene ble truffet.

Etter lagmannsrettens syn stiller dette seg annerledes når det gjelder vurderingene av hensynet til mineraltilgang og forsyningssikkerhet.

Staten har vist til at dette hensynet har vært omtalt i flere sentrale dokumenter – herunder Klima- og miljødepartementets vedtak 5. juni 2015, den kongelige resolusjonen 19. februar 2016 og Miljødirektoratets vedtak 23. juni 2023. Videre er det i kongelig resolusjon 23. mai 2025 gitt en redegjørelse for temaet over fem sider.

Lagmannsretten bemerker at selv om hensynet til forsyningssikkerhet og mineraltilgang har vært omtalt, og i noen grad også lagt vekt på, i tidligere vedtak, er det først i resolusjonen fra mai 2025 at det gis en mer utførlig redegjørelse for på hvilken måte man mener at dette en «overriding public interest» som kan begrunne unntak etter vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c og vannforskriften § 12. Det foreligger ingen underlagsdokumentasjon til denne kongelige resolusjonen. Vitnet Harald Sørby har forklart at det ved forberedelsen av resolusjonen ikke er foretatt ytterligere utredninger eller skriftlige vurderinger som konkret gjelder Engebø-prosjektet.

Lagmannsretten mener at det faktiske kunnskapsgrunnlaget staten har innhentet er utilstrekkelig. Staten har under ankeforhandlingen fremlagt noe dokumentasjon for å underbygge vurderingen i den kongelige resolusjonen om hensynet til forsyningssikkerhet. Det er tale om blant annet ulike pressemeldinger og artikler fra media, samt rapporter som generelt belyser blant annet spørsmål rundt forsyningssikkerhet for rutil, Norges nasjonale sikkerhetsstrategi og utviklingen i EU og for internasjonalt samarbeid på mineralområdet. Det foreligger imidlertid ingen analyse av Engebø-prosjektets betydning for forsyningssikkerheten i EØS-området. Det er ikke foretatt noen spesifikk, grundig vurdering av hvilken rolle rutil fra Engebø konkret kan spille for forsyningssikkerheten i Norge og EØS-området. Lagmannsretten er også enig med miljøorganisasjonene i at det er en svakhet ved vurderingene og innhentingene av kunnskapsgrunnlag at det ikke har vært lagt til rette for offentlig deltakelse og innspill, selv om dette slik lagmannsretten ser det ikke er et utslagsgivende moment for vurderingen.

Den mangelfulle vurderingen av hensynet til forsyningssikkerhet medfører at staten ikke har godtgjort at den «ikke bare viser til et teoretisk tvingende allment hensyn, men snarere har basert seg på en detaljert, konkret analyse av prosjektet før de har konkludert med at vilkårene for unntak fra forringelsesforbudet var oppfylt», jf. avsnitt 34 i EFTA-domstolens rådgivende uttalelse.

Etter lagmannsrettens syn medfører de kvalitative manglene ved begrunnelsen for tillatelsene at domstolen også mangler et tilstrekkelig faktisk grunnlag for å vurdere om hensynet til forsyningssikkerhet utgjør en «overriding public interest».

Som redegjort for over, krever vanndirektivet og vannforskriften at det foretas en en avveining av om de relevante allmenne hensynene som kvalifiserer til «overriding public interest», veier tyngre enn målet om å forebygge forringelse av tilstanden til vannforekomster. Den nasjonale domstolen skal kontrollere om de nasjonale myndighetene har «analysert det aktuelle prosjektet samlet sett» og veiet fordelene ved prosjektet opp mot skadevirkningene på tilstanden til vannforekomsten. De nasjonale myndighetene må godtgjøre at de har basert seg på en detaljert, konkret analyse av prosjektet før de har konkludert med at vilkårene for unntak fra forringelsesforbudet er oppfylt, jf. sitatet fra EFTA-domstolens rådgivende uttalelse i forrige punkt.

Slik lagmannsretten ser det, er heller ikke kravene som stilles til den samlede avveiningen oppfylt i dette tilfellet.

De opprinnelige tillatelsene inneholder ingen slik avveining basert på at hensynet til forsyningssikkerhet er et tvingende hensyn.

I den kongelige resolusjonen 23. mai 2025 er det gitt en begrunnelse knyttet til behovet for mineraler og forsyningssikkerhet. Som redegjort for over, er det først her – og i prosesskriv under saksforberedelsen for tingretten og lagmannsretten – det redegjøres for på hvilken måte staten mener at hensynet til forsyningssikkerhet og mineraltilgang er en «overriding public interest» som kan begrunne unntak etter vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c og vannforskriften § 12. Det er imidlertid ikke samtidig foretatt en oppdatert vurdering av de hensynene dette momentet veies mot.

I resolusjonen punkt 1.2 er det vist til at departementet ikke kan se «at det har skjedd en utvikling eller tilkommet nye opplysninger om miljøkonsekvensene eller andre forhold av betydning for vurderingen som skal gjøres etter vanndirektivet artikkel 4 nr. 7, enn de som nevnes i vurderingen i det følgende». Videre er det gjort en oppsummerende samlet vurdering i punkt 2.4.

Vurderingen som fremgår av resolusjonen 23. mai 2025 er basert på et nytt hensyn som anføres som et helt sentralt moment ved avveiningen. Vurderingen av akkurat dette hensynet er også basert på noe nytt og oppdatert faktum, ved at det blant annet er henvist til utviklingen i den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa og EUs vedtakelse av CRMA i 2024. For øvrig henvises det altså til vurderinger gjort i de tidligere vedtakene fra 2015 til 2023 og under forberedelsen av disse vedtakene.

Retten kan i det vesentlige slutte seg til lagmannsrettens vurderinger. Retten vurderer at hverken utslippstillatelsen gitt ved kongelig resolusjon av 19. februar 2016 eller vedtaket fra 23. juni 2023 har en forutgående saksbehandling eller tilstrekkelig begrunnelse knyttet til forsyningshensynet for å kunne oppfylle kravet om hensyn av «overriding public interest». Det bemerkes også at vedtaket fra juni 2023 er skrevet etter at Miljøorganisasjonene tok ut stevning mot staten med påstand om at vedtakene er ugyldige.

Staten har anført at kravet til begrunnelse etter forvaltningsloven er oppfylt og at vedtaket derfor må anses gyldig. Etter rettens vurdering mangler det utredninger om forsyningshensyn, slik at kravene om en konkret og detaljert analyse uansett ikke er oppfylt. Retten legger til grunn at titanmetall er ettertraktet og at etterspørselen har økt senere år. Hensynet til forsyningssikkerhet er imidlertid ikke løftet frem i tillatelsen, og det er derfor ikke mulig for retten å vurdere om og i tilfelle hvordan dette er vurdert, avveid og hensyntatt. Det er heller ikke anført at det er gjort noen undersøkelser eller utredninger knyttet til forsyningshensynet, noe som er nødvendig for å oppfylle EFTA-domstolens krav til begrunnelse.

Oppsummert finner retten at utslippstillatelsen ikke oppfyller vilkårene i vannforskriften tolket i samsvar med vanndirektivet og at utslippstillatelsen dermed er ugyldig.

4.5 Er vedtaket ratihabert?

Staten har anført at eventuelle feil ved tillatelsen uansett er reparert gjennom ratihabisjon i den kongelige resolusjonen av 23. mai 2025. Det hitsettes fra resolusjonens konklusjon i punkt 2.4:

Tillatelsen som er gitt etter forurensningsloven bygger på omfattende kunnskapsgrunnlag og grundige miljøvurderinger. I tillatelsen er det stilt strenge vilkår til utslipp, miljøovervåking og rapportering, og Miljødirektoratet følger driften nøye. Det er ingen indikasjoner på at virksomheten har andre miljømessige konsekvenser enn det som ble vurdert da tillatelsen ble gitt. Arealet som er avsatt som deponiområde i reguleringsplanen er 4,4 km². I Klima- og miljødepartementets vedtak av 5. juni 2015 vises det til at deponiet vil direkte berøre omtrent 3 km² av vannforekomsten Førdefjorden-ytte, som har et areal på 30 km². Deponeringen av avgangsmassene fører til at bunnfaunaen i deponiområdet vil gå tapt så lenge deponeringen pågår. Sannsynligheten for alvorlig eller irreversibel skade på marine arter i Førdefjorden er vurdert som liten. Det er lagt til grunn at disse fysiske endringene vil føre til en forringelse av vannforekomstens økologiske tilstand fra god til dårlig å lenge deponeringen pågår.

Samtidig skaper virksomheten nye arbeidsplasser som gir grunnlag for økt tilflytting og bosetting i et langsiktig perspektiv. I tillegg forventes det indirekte sysselsetting og andre positive ringvirkninger lokalt og i regionen, som vil gjøre det mer attraktivt å bosette seg i området. Dette vil også kunne bidra til å øke tilflytningen til området.

Videre vil virksomheten bidra til å sikre Norge og Europa tilgang til store mengder av titanmineralet rutil, som er godt egnet til videre prosessering til både titanmetall og pigment. På grunn av virksomhetens lange driftsperiode, vil virksomheten være en stabil leverandør av rutil. Dette vil bidra til å redusere sårbarheter i verdikjeden for titan. Samtidig vil virksomheten bidra til å bygge industriell kompetanse og erfaring til å drive mineralutvinning i Norge.

Selv om virksomheten vil føre til at en del av bunnfaunaen i Førdefjorden-ytte går tapt i deponeringsperioden, og vannforekomsten dermed forringes fra god til dårlig økologisk tilstand, mener departementet at behovet for etablering av arbeidsplasser og forsyning av rutil både hver for seg, og i alle tilfelle samlet, veier tyngre enn målet om å forebygge forringelse av vannforekomstens økologiske tilstand. Det er i hovedsak det direkte berørte deponiområdet som blir negativt påvirket. Dette utgjør en begrenset del av vannforekomsten og fjorden for øvrig, og det er ikke forventet at omkringliggende områder vil bli påvirket av betydning. Samtidig vil arbeidsplassene virksomheten etablerer ha vesentlig betydning lokalt og i regionen, og virksomheten styrker forsyningssikkerheten av rutil. Departementet mener derfor at vilkåret i

vannforskriften § 12 annet ledd bokstav b, tolket i lys av vanndirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c), var oppfylt på tidspunktet tillatelsen ble gitt. Den etterfølgende utviklingen etter tillatelsen ble gjort dette enda tydeligere.

Som det fremgår ovenfor under punkt 4.4 forutsetter EFTA-domstolen at det er gjort en konkret og detaljert analyse av prosjektet. I dette ligger at de hensyn som inngår i avveiningen må være vurdert som relevante etter en slik konkret vurdering. I forkant av den kongelige resolusjonen fra mai 2025 ble det ikke gjennomført noen reell ny saksbehandling eller foretatt oppdaterte utredninger og analyser. Resolusjonen fremstår å være foranlediget av søksmålet som stod for Borgarting lagmannsrett.

Retten slutter seg til Borgarting lagmannsretts vurdering av dette, og det hitsettes fra punkt 8.5:

Det er ikke gjort noen oppdatert vurdering av alle relevante hensyn som inngår på begge sider i avveiningen. Selv om det i resolusjonen er henvist til at det ikke har skjedd noen endringer av betydning, er det ikke fremlagt noen underlagsdokumentasjon som underbygger at dette bygger på reelle analyser basert på et oppdatert kunnskapsgrunnlag. Dette underbygges også at av man ikke har «funnet grunn» til å forhåndsvarsle tiltakshaver eller øvrige interesserte, jf. side 2 i den kongelige resolusjonen.

Anførselen om at eventuelle feil ved tillatelsen ble ratihabert ved den kongelige resolusjonen fra mai 2025 kan etter dette ikke føre frem, ettersom heller ikke denne resolusjonen oppfyller kravene i vanndirektivet og vannforskriften. Konklusjonen blir derfor at tillatelsen er ugyldig.

4.6 Konsekvenser av ugyldighet

Retten vurderer at Miljøorganisasjonene har sannsynliggjort at utslippstillatelsen er ugyldig. Tillatelsen er gitt i strid med de materielle kompetansebegrensningene i vannforskriften og unntaket fra forringelsesforbudet. Domstolene kan prøve saksbehandlingen, men ikke alle feil fører til ugyldighet – bare de som kan ha virket bestemmende på vedtakets innhold, jf. forvaltningsloven § 41. Retten finner det klart at feilen har virket inn på vedtakets innhold, sett i lys av feilens karakter.

Retten finner imidlertid ikke at det er nødvendig å gå nærmere inn på ugyldighetsvirkningen, herunder om tillatelsen må anses som et angripelig vedtak eller en nullitet, ettersom retten har kommet til at Miljøorganisasjonene uansett ikke har sannsynliggjort en sikringsgrunn.

Det er heller ikke nødvendig å ta stilling til ERGs anførsel om vern mot tilbaketrekking eller omgjøring av tillatelsen med hjemmel i grunnloven § 97 og EMK protokoll artikkel 1 første ledd idet innrettelseshensyn gjør ugyldighet uforholdsmessig.

Som følge av at retten finner at det ikke er sannsynliggjort en sikringsgrunn er det heller ikke nødvendig for retten å behandle hovedkravet nærmere. Retten går derfor ikke nærmere inn på rekkevidden av reparasjonsplikten ved brudd på EØS-retten.

V SIKRINGSGRUNN

5.1 Kravet til sikringsgrunn

Twisteloven § 34-1 første ledd oppstiller alternative vilkår for sikringsgrunn. Partene er enige om at det relevante vurderingstemaet i denne saken er hvorvidt midlertidig forføyning er nødvendig for å «avverge en vesentlig skade eller ulempe», jf. tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b. Det er ikke et krav om at den vesentlige skaden rammer saksøkeren direkte, jf. Rt. 1984 s. 396. Miljøorganisasjonene har påberopt tre ulike sikringsgrunner, som behandles i punkt 5.2 til 5.4 nedenfor.

Ved vurdering av sikringsgrunn skal det foretas en objektiv og konkret vurdering av om det vil innebære en «vesentlig skade eller ulempe» dersom forføyning ikke gis. Vurderingen skal bygge på en sammensatt helhetsvurdering, hvor det blant annet tas hensyn til betydningen av det omtvistede rettsforholdet for saksøkeren, behovet for midlertidig forføyning, hvor inngripende en slik forføyning vil være, samt saksøktes adferd, jf. HR-2001-1590. Det fremgår videre av forarbeidene, Ot. prp. nr. 65 (1990-1991) s. 293 at

Det lar seg vanskelig gjøre å si noe generelt om hvor prekær situasjonen må være for at en forføyning etter bokstav b kan besluttes. Vilkåret «vesentlig skade eller ulempe, eller for å hindre voldsomheter som saksøktes adferd gir grunn til å frykte for» må vurderes i forhold til karakteren av den rettighet som det er tale om å sikre, og særlig i forhold til hvor inngripende det rettslige pålegg overfor saksøkte vil være.

Partene er enige om at vurderingen av sikringsgrunn skal ta utgangspunkt i et tidsperspektiv på seks til tolv måneder. Retten finner dette tidsspennet sannsynlig og legger det til grunn for den videre vurderingen.

5.2 Brudd på forurensningsloven som sikringsgrunn

Miljøorganisasjonene har anført at brudd på forurensningsloven utgjør en selvstendig sikringsgrunn. Det er gjort gjeldende at deponering av avgangsmasser uten en gyldig

tillatelse innebærer en overtredelse av forurensningsloven, og at dette i seg selv oppfyller vilkåret om «vesentlig skade eller ulempe».

Ved vurderingen av sikringsgrunn legges det til grunn at det ikke foreligger gyldig tillatelse til deponering. ERG har opplyst at det planlegges deponering av om lag 105 500 tonn avgangsmasser per måned i hele forføyningsperioden. Uten gyldig tillatelse vil deponering i dette omfanget sannsynligvis innebære et brudd på forurensningsloven, uten at retten finner det nødvendig å ta stilling til dette.

Etter rettens vurdering medfører et eventuelt brudd på forurensningsloven ikke automatisk at vilkåret om sikringsgrunn er oppfylt. Tvistelovens systematikk krever at tre selvstendige vilkår – hovedkrav, sikringsgrunn og forholdsmessighet – må være oppfylt for at midlertidig forføyning skal kunne besluttes. En lovforståelse der sikringsgrunn anses oppfylt utelukkende fordi det konstateres overtredelse av et forbud i forurensningsloven, ville etter rettens syn innebære at vilkåret om sikringsgrunn ikke gis selvstendig betydning. Et eventuelt brudd på forurensningsloven er et moment som kan ha betydning for vurderingen av hovedkravet, men utgjør ikke i seg selv en sikringsgrunn. En annen forståelse ville være i strid med lovens systematikk, som forutsetter at hvert vilkår vurderes separat.

Anførselen om at brudd på forurensningsloven oppfyller kravet til sikringsgrunn kan etter dette ikke føre frem. Retten anser forholdet som relevant for vurderingen av hovedkravet, men ikke som et selvstendig grunnlag for sikringsgrunn. De nærmere miljømessige konsekvensene av deponering behandles under punkt 5.4.

5.3 Brudd på EØS-retten som sikringsgrunn

Miljøorganisasjonene har anført at den EØS-rettslige reparasjonsplikten utgjør en sikringsgrunn. Det er vist til at utnyttelse av en utslippstillatelse gitt i strid med vanndirektivet representerer et løpende brudd på EØS-avtalen som må stanses. Videre er det gjort gjeldende at domstolene har en reparasjonsplikt innenfor rammen av sin kompetanse, og at vilkåret om sikringsgrunn må tolkes og anvendes i lys av dette. Det er også anført at manglende etterlevelse av vanndirektivet vil medføre vesentlig skade eller ulempe for Miljøorganisasjonene og at vilkåret om sikringsgrunn dermed er sannsynliggjort.

Retten slutter seg til Miljøorganisasjonenes syn om at den EØS-rettslige reparasjonsplikten også påhviler domstolen, forutsatt at det foreligger hjemmel for reparasjon innenfor de kompetansebegrensninger som følger av nasjonal rett, både materiell og prosessuell. Etter rettens vurdering kan imidlertid et brudd på EØS-retten alene ikke oppfylle vilkåret om sikringsgrunn. En slik lovanvendelse, som påberopt av Miljøorganisasjonene, ville

innebære at det ikke foretas en selvstendig vurdering av det materielle innholdet i vilkåret om sikringsgrunn, nemlig om det foreligger fare for vesentlig skade eller ulempe.

Retten anser anførselen relevant for nødvendighetsvurderingen og utøvelsen av kan-skjønnnet, ikke for den materielle vurderingen av om sikringsgrunn foreligger. Det vises til Høyesteretts syn på betydningen av brudd på EU-retten i HR-2025-677-A avsnitt 60, som sitert ovenfor under punkt 3.3.

Høyesterett presiserer at det skal foretas en vurdering av både hovedkrav, sikringsgrunn og forholdsmessighet, men at reparasjonsplikten innebærer at det ikke er adgang til å avslå en begjæring om midlertidig forføyning dersom de materielle vilkårene er oppfylt. Overført til foreliggende sak innebærer dette at det må påvises en sikringsgrunn utover brudd på EØS-retten i seg selv for at vilkåret om vesentlig skade eller ulempe skal anses oppfylt. En annen forståelse ville medført at kravet om sikringsgrunn ikke gis selvstendig innhold, noe som ville være en uriktig lovanvendelse.

Miljøorganisasjonene har vist til omfattende internasjonal rettspraksis om statenes reparasjonsplikt. Retten finner imidlertid at dette ikke har overføringsverdi til vurderingen av om vilkårene knyttet til sikringsgrunn er oppfylt i foreliggende sak. Som det fremgår ovenfor vurderer retten at tvisteloven § 34-1 første ledd bokstav b oppstiller materielle vilkår som må være oppfylt før reparasjon kan komme på tale. Det understrekes likevel at retten vurderer at reparasjonsplikten er omfattende der nasjonal rett åpner for det.

Etter rettens vurdering er det ikke sannsynliggjort en sikringsgrunn gjennom at det konstateres brudd på EØS-retten. Miljøorganisasjonens anførsel kan derfor ikke føre frem.

5.4 Miljøskade som sikringsgrunn

5.4.1 Anført sikringsgrunn

Miljøorganisasjonene har anført at de miljøskader som vil oppstå i Førdefjorden som følge av deponering av avgangsmasser er vesentlige og at dette innebærer at vilkåret om sikringsgrunn er sannsynliggjort. Retten behandler først omfanget av deponeringen i punkt 5.4.2, hva avgangsmassen består av i punkt 5.4.3 og forvaltningens vurderinger av de miljømessige konsekvensene i punkt 5.4.4. Rettens konkrete vurdering av sikringsgrunn fremgår av punkt 5.4.5.

5.4.2 Omfang av deponering

Daglig leder i ERG, Kenneth Nakken Angedal, utarbeidet 25. september 2025 et notat som redegjør for omfanget av deponering. Notatet inneholder beregninger av blant annet

arealbeslag per september 2025, samt prognoser for deponeringsvolum og arealbeslag seks og tolv måneder frem i tid. Følgende tabell er hentet fra notatet:

Periode	-	I dag	6 Måneder	12 Måneder
Deponering	105 500	Tonn per måned	105 500	Tonn per måned
Bulktetthet	2,2	l/m ³	2,2	l/m ³
Friksjonsvinkel	10	Grader	10	Grader
Masse deponert i vekt	165 000	Tonn	798 000	Tonn
Masse deponert i volum	75 000	Kubikkmeter	362 727	Kubikkmeter
Grunnflate	17 230	Kvadratmeter	49 276	Kvadratmeter
Grunnflate	0,02	Kvadratkilometer	0,05	Kvadratkilometer
Radius i halvkjgle	74	Meter	125	Meter
Høge på kjegle	13	Meter	22	Meter
Vassforekoms areal	30,6		30,6	
% av Vassforekomst	0,06 %		0,16 %	
Total regulering	4,4	Kvadratkilometer	4,4	Kvadratkilometer
% av regulering	0,39 %	%	1,12 %	%
				1,65 %

Per september 2025 var det deponert ca 165 000 tonn avgangsmasse. Under de muntlige forhandlingene medio oktober 2025 opplyste Angedal at mengden deponert avgangsmasse var økt til omtrent 200 000 tonn som følge av den pågående driften.

Deponeringen skjer ved at avgangsmassen deponeres gjennom et rør med utslippspunkt maksimalt 50 meter over fjordbunnen. Massene sprer seg gradvis og danner etter hvert en kjegleformet avsetning. I startfasen slippes avgangsmassen ut nær fjordveggen slik at kjeglen bygger seg ut derfra. Som tabellen viser planlegges det deponering av om lag 798 000 tonn avgangsmasser med grunnflate på 0,05 kvadratkilometer seks måneder frem i tid og 1 431 000 tonn avgangsmasser med grunnflate på 0,07 kvadratkilometer tolv måneder frem i tid. Beregningene er basert på en friksjonsvinkel på kjeglen på 10 grader.

Miljøorganisasjonene har ikke bestridt de oppgitte tallene, men har påpekt at de ikke har forutsetninger for å vurdere korrektheten av mengden avgangsmasse. Under prosedyren fremla Miljøorganisasjonene alternative beregninger basert på andre friksjonsvinkler, men det ble ikke ført bevis knyttet til dette utover Angedals forklaring.

Retten finner ingen holdepunkter for å betvile Angedals opplysninger eller beregninger, og legger disse til grunn for vurderingen.

5.4.3 Nærmere om avgangsmassen

Malmen som hentes ut fra Engebøfjellet undergis flere ulike prosesser før mineralene rutil og granat skilles ut. Avgangsmassene tilsettes flokkulerings- flotasjonskjemikalier for å

binde massene mer sammen, gi økt tyngde og bedre synkeevne. Av Kongelig resolusjon av 19. februar 2016 fremgår følgende:

Det understrekes at det ikke er gitt tillatelse til å bruke prosesskjemikalier som inneholder miljøgifter. Videre at avgangen som skal deponeres inneholder tungmetaller i lave konsentrasjoner, som er omtrent de samme som i de naturlige sedimentene i Førdefjorden. Metallene er sterkt bundet i mineralpartiklene i avgangen og utlekking vil være ubetydelig.

Det er ikke påvist noen radioaktivitet eller annen forurensning i avgangsmassene.

5.4.4 Forvaltningens vurdering av påvirkningen av sjødeponi

5.4.4.1 Innledning

Norge har gjennom internasjonale avtaler forpliktet seg til å jobbe for å sikre god kvalitet på vannforekomster. Vannforskriften gir rammer for fastsettelse av miljømål som skal sikre en helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannressursene, og opererer med ulike kvalitetsmarkører for tilstanden i en vannforekomst. Det følger av Miljødirektoratets brev av 13. februar 2015 til Klima- og miljødepartementet pkt. 3.9.7 at

Miljømålet for overflatevann i vannforskriften § 4 (for eksempel en fjord) er at den skal ha minst god økologisk og god kjemisk tilstand. Vannforskriften opererer med følgende fem tilstandsklasser for økologisk tilstand; svært god, god, moderat, dårlig og svært dårlig. Økologisk tilstand bestemmes av flere ulike kvalitetselementer (både biologiske, hydromorfologiske, samt kjemiske og fysiske kvalitetselementer). Kjemisk tilstand er kun inndelt i to tilstandsklasser, god og dårlig.

Alle søknadspliktige tiltak undergis forvaltningsmessig saksbehandling. I den forbindelse er det gjort en rekke utredninger av ulike sider ved virksomheten ved Engebøfjellet og dens miljøpåvirkning. Det er blant annet foretatt omfattende vurderinger av sjødeponiets innvirkning på Førdefjorden.

Retten vil nedenfor under punkt 5.4.4.2 og 5.4.4.3 gjengi enkelte avsnitt fra forvaltningens vurderinger som oppsummerer de faglige vurderingene som er gjort. På grunn av dokumentgrunnlagets omfang er det ikke mulig å gjengi alle vurderingene, og det er av plasshensyn i hovedsak valgt utdrag fra de oppsummerende vedtakene fremfor underliggende dokumentasjon. Det bemerkes at Miljøorganisasjonene ikke har gjort gjeldende at noen av de faglige vurderingene er uriktige, men at uenigheten gjelder vektingen av miljøkonsekvensene.

5.4.4.2 Påvirkningen på vannkvalitet

Det fremgår av Klima- og miljødepartementets tillatelse (førsteinstantstillatelsen) fra 5. juni 2015 at

Avgangen inneholder noen tungmetaller, kadmium, bly, nikkel og kvikksølv. Det må vurderes om utlekking av metaller fra avgangsmassene kan føre til en forringelse av kjemisk tilstand. Det er gjort vurderinger av metallinnholdet i avgangsmassene basert på undersøkelser av metallinnholdet i malmen. Miljødirektoratet mener at resultatene fra testene av malmen kan legges til grunn for vurderingene etter vannforskriften. Departementet viser til Miljødirektoratets vurderinger i kapittel 3.9.7 i anbefalingen om at det er svært sannsynlig at konsentrasjonen av metallene i vannforekomsten vil ligge betydelig lavere enn grenseverdiene. På bakgrunn av dette slutter departementet seg til Miljødirektoratets vurdering om at deponeringen av avgangsmasser i Førdefjorden ikke vil medføre en dårlig kjemisk tilstand i vannforekomsten som følge av utlekking av metaller til vannfasen.

Og videre

Direktoratet mener at usikkerheten knyttet til spredning av partikler ut over det planlagte deponiområdet, og oppover i vannsøylen, er vesentlig redusert. Det vurderes derfor som lite sannsynlig at partikkelspredning fra deponeringen av avgangsmasser vil ha en negativ påvirkning på det marine naturmangfoldet utenfor deponiområdet i Førdefjorden. Klima- og miljødepartementet slutter seg til dette.

Av Kongelig resolusjon av 19. februar 2016 pkt. 3 fremgår følgende:

Vurderingene av risiko for partikkelspredning er knyttet til de 10% av avgangsmassen som utgjør finfraksjonene. På bakgrunn av tilleggsutredningene som ble gjennomført i 2013/2014 har departementet lagt til grunn i sitt vedtak at usikkerheten knyttet til spredning av partikler oppover i vannsøylen og utover det planlagte deponiområdet er vesentlig redusert og sannsynligheten for spredning vurderes som lav.

og

Når det gjelder risikoen for partikkelspredning og derigjennom mulige negative konsekvenser for blant annet laks og andre marine arter, mener departementet at dette er blitt grundig utredet.

og

Når det gjelder anførselene om at utslippene vil kunne føre til bioakkumulering og skade på sjømat og risiko for mennesker, vil departementet påpeke at avgangsmassene ikke inneholder tungmetaller som vil være biotilgjengelige, og heller ikke prosesskjemikalier som har potensiale for bioakkumulering. Departementet mener derfor det er lite sannsynlig at den planlagte deponeringen vil ha negativ effekt på sjømattryggheten. For å sikre kunnskap som kan bekrefte og dokumentere sjømattrygghet, er det imidlertid stilt vilkår om overvåking av stoffer i aktuelle marine arter og organismer i områdene rundt det planlagte sjødeponiet. Overvåkningsprogrammet som bedriften sender Miljødirektoratet skal forelegges relevante sektormyndigheter.

5.4.4.3 Påvirkning på naturmangfoldet

Vannforskriften har i vedlegg V punkt 1.2.4 beskrevet hvilke kvalitetselementer som inngår i vurderingen av økologisk tilstand for kystvann, herunder biologiske kvalitetselementer knyttet til planteplankton, makroalger og angiospermer, samt bunnlevende virvelløse dyr.

Det fremgår av Klima og miljødepartementets tillatelse (førsteinstanstillatelsen) fra 5. juni 2015 at det er vurdert at

Tilstanden i vannforekomsten Førdefjorden-ytre vil forringes fra god økologisk tilstand til dårlig tilstand som følge av de fysiske endringene i bunnforholdene.

I Miljødirektoratets brev til Klima- og miljødepartementet av 13. februar 2015 fremgår følgende

Et eventuelt deponi i Førdefjorden vil påvirke naturmangfoldet og økosystemet i fjorden. Et bortfall av store deler av fjordbunnen i et fjordbasseng vil ta bort en vesentlig del av næringsomsetningen og produksjonen i dette området, som er viktige både for kjemiske prosesser og for levende organismer i-, på og over sjøbunnen. Næring i form av døde planter og dyr som faller til bunnen vil ikke bli brutt ned og frigjort til vannmassene for å inngå i kretsløpet igjen, på samme måte som i en frisk og velfungerende fjord. Bunnfaunaen er et sammensatt system, og undersøkelser viser at den bruker lang tid på å få tilbake sin funksjon ved ødeleggelse. En endret bunnfauna kan derfor endre økosystemets funksjon. Ytre Førdefjord er til nå først og fremst påvirket av enkelte oppdrettsanlegg, båttrafikk og mindre organiske utslipp fra land. Ved etablering av deponi vil det biologiske mangfoldet sannsynligvis endres vesentlig i selve deponiområdet. Hvor stor effekten vil være på økosystemet i fjorden for øvrig er mer usikkert, men vi vurderer at det er liten sannsynlighet for alvorlige eller irreversible effekter for økosystemet i fjorden som helhet.

Det hitsettes videre fra Klima og miljødepartementets tillatelse (førsteinstanstillatelsen) fra 5. juni 2015

Så lenge deponeringen pågår vil vesentlige deler av bunnfaunaen i deponiområdet begraves og/eller forsvinne. Hele området som er avsatt til deponi vil ikke til enhver tid være påvirket, men påvirkningen på bunnfauna i deponiområdet vil være stor. Når deponeringen er over vil rekoloniseringen starte og det vil etableres et nytt bunnsamfunn som antas å være annerledes enn det som var der tidligere. Endrede dybdeforhold vil være vesentlige for artssammensetningen. Det er noe usikkert hvor raskt rekolonisering vil skje, men mesteparten av deponiområdet vil sannsynligvis være rekolonisert innen 10 år. Bunnfaunaen er et sammensatt system og kan bruke lang tid på å få tilbake sin funksjon. I tillegg kan en endret bunnfauna endre økosystemets funksjon. Deponiet vil dermed ha en betydelig effekt på bunnfaunaen i deponiområdet. Konsekvensene for livet i fjorden av at vesentlige deler av bunnfaunaen i deponiområdet legges død i deponeringsperioden, må blant annet ses i lys av at deponiet når det avsluttes vil utgjøre ca. 10 % av samlet bunnareal og 40 % av sjøbunnarealet dypere enn 300 meter i vannforekomsten Førdefjorden Ytre.

I brev fra 5. februar 2015 skriver Klima- og miljøverndepartementet:

Miljødirektoratet peker på at det vil være store konsekvenser for økosystemets funksjoner innenfor det planlagte deponiområdet, herunder ødelagt eller endret artssammensetning av fauna. Førdefjorden er likevel ikke antatt å være unik som fjordsystem med hensyn til økosystem og forekomst av arter, siden fjordtypen forekommer også andre steder i regionen. Det ytre fjordbassenget i Førdefjorden har dype områder med sammenhengende geografisk forbindelse til dype områder i andre fjorder i regionen. Departementet har, i likhet med Miljødirektoratet derfor ikke vurdert denne endringen av økosystemet i den berørte delen av fjorden til å være av avgjørende betydning i et nasjonalt eller regionalt perspektiv. For de fleste vanlig forekommende arter og naturtyper vil det ikke være av kritisk betydning for bestanden eller utbredelsen sett i et regionalt eller nasjonalt perspektiv dersom de skulle miste sitt leveområde eller areal i det berørte området i Førdefjorden.

Av Kongelig resolusjon av 19. februar 2016 punkt 3 fremgår at

Klagerne anfører at deponiet vil få konsekvenser for økosystemet og for dypvannsfiskene blålange og pigghå, som vil være i strid med naturmangfoldlovens bestemmelser om føre-var prinsippet, prinsippet om økosystemtilnærming og samlet belastning og forvaltningsmålet for arter. Departementet viser til den økte kunnskapen om artene gjennom tilleggsundersøkelser og de faglige vurderingene som er fremkommet om virkningene for dypvannsfisk i deponiområdet. Selve deponiet vil ha betydning for artene blålange og pigghå, men det er knyttet noe

usikkerhet til konsekvensene. Departementet har i sin tillatelse lagt vekt på at de to artene har leveområder langs store deler av norskekysten. Blålange har flere kjente gytefelt til havs. Dybdeforholdene i det planlagte deponiområdet er ikke unike regionalt, og det antas derfor at det kan eksistere gyteområder for blålange i kystnære områder, men dette har ikke vært undersøkt. På grunnlag av tilleggsundersøkelsene anses det sannsynlig at blålange har gytefelt i den aktuelle delen av Førdefjorden, men dette er ikke bekreftet. Det er knyttet usikkerhet til om blålangen i Førdefjorden utgjør en egen, kystnær bestand, som skiller seg genetisk fra bestanden i havområdene utenfor. Departementet viser også til at artene pigghå og blålange først og fremst er truet av overbeskatning. Departementet mener at det ikke er fare for at forvaltningsmålene i naturmangfoldloven § 5 ikke kan nås.

Departementet vurderer at den grad av usikkerhet som er knyttet til mulige virkninger av tiltaket for artene ikke tilsier at det foreligger fare for vesentlig skade på naturmangfoldet. Dette innebærer at føre var prinsippet ikke skal tillegges særlig vekt når det gjelder blålange og pigghå i denne saken, jf. naturmangfoldloven § 9.

5.4.4.4 Oppsummering

Som det fremgår ovenfor er det gjort omfattende undersøkelser om de miljømessige konsekvensene av sjødeponi. Forvaltningen har konkludert med at den økologiske tilstanden går fra god økologisk tilstand til dårlig økologisk tilstand som følge av at bunnfaunaen i deponiområdet dekkes av avgangsmasser så lenge deponeringen pågår. Når det gjelder den kjemiske tilstanden er vurderingen at denne ikke vil forringes til dårlig tilstand.

Det er konkludert med at deponeringen vil ha irreversible konsekvenser for vesentlige deler av bunnfaunaen innenfor deponiområdet ettersom denne begraves av avgangsmassene. Risikoen for partikkelspredning i vannmassene vurderes imidlertid som liten, og dermed anses også risikoen for merkbare konsekvenser i høyere vannlag som minimal.

Miljøorganisasjonene har ikke bestridt at miljøkonsekvensene samsvarer med det som fremgår av utredningene, men mener at fordelene ved gruvedriften ikke kan veie opp for tapet av natur. Det er anført at skadene som påføres Førdefjorden gjennom deponeringen utgjør en vesentlig skade eller ulempe, og at vilkåret om sikringsgrunn dermed er oppfylt.

5.4.5 Rettens vurdering

Mineralutvinningsanlegget på Engebø er ferdigstilt og satt i drift. Første deponering av avgangsmasser fant sted i oktober 2024, og driften har gradvis blitt trappet opp. Det vurderingstema retten skal ta stilling til er konsekvensene av deponeringen i et

forføyningsperspektiv på seks til tolv måneder frem i tid. Vurderingen omfatter også skader som oppstår senere som følge av deponering i denne perioden, men ikke skade som allerede har inntruffet. Per medio oktober 2025 er det deponert om lag 200 000 tonn avgangsmasser i Førdefjorden. Retten skal derfor vurdere den ytterligere skade («mer-skaden») som vil oppstå i forføyningsperioden opp mot vilkårene for sikringsgrunn.

I den konkrete vurderingen av om deponering av avgangsmasser i forføyningsperioden vil medføre en vesentlig skade eller ulempe, har retten kommet til at Miljøorganisasjonene ikke har sannsynliggjort at lovens vilkår om sikringsgrunn er oppfylt. Retten vurderer at den mer-skaden som kan oppstå i et tidsperspektiv på inntil tolv måneder frem i tid, ikke oppfyller lovens krav om vesentlig skade eller ulempe.

Retten finner det klart at deponering av avgangsmasser medfører belastning og skade på fjordbunnen i Ytre Førdefjorden. Som det fremgår ovenfor under punkt 4.2, finner retten det sannsynliggjort at deponering av avgangsmasser vil føre til en forringelse av vannkvaliteten slik at vannforskriften kommer til anvendelse. Vilkåret forringelse omfatter imidlertid etter rettens vurdering et langt bredere spekter av påvirkning enn «vesentlig skade eller ulempe» som er vilkåret for sikringsgrunn. Terskelen for å konstatere sikringsgrunn er vesentlig høyere enn terskelen for forringelse etter vannforskriften. Som retten har redegjort for ovenfor under punkt 5.1 skal det gjøres en samlet vurdering av hvorvidt sikringsgrunnen er sannsynliggjort. Vurderingen av miljøskaden i foreliggende sak må foretas ved en bred tilnærming hvor mengden avgangsmasse i tonn og arealbeslag utgjør to av flere relevante momenter.

Retten legger til grunn de faglige vurderingene som er gjort av konsekvensene ved sjødeponi, slik enkelte passasjer er gjengitt ovenfor. Det har ikke vært bevisførsel fra Miljøorganisasjonene som etter rettens syn gir grunn til å fravike vurderingene disse. Retten bemerker for ordens skyld at vurderingene av hvilke konsekvenser deponering vil ha i hovedsak bygger på analyser for hele gruven driftsperiode, anslått til 39 år. Dette er et vesentlig annet tidsperspektiv enn det som gjelder i forføyningssaken. I forføyningsperspektivet legges det til grunn at påvirkningen fra et sjødeponi vil være mer begrenset sammenlignet med konsekvensene over en periode på 39 år. Retten kommer tilbake til dette konkret når det gjelder arealbeslag nedenfor.

Utredningene om påvirkningen på vannkvaliteten viser at effekten utenfor deponiområdet er vurdert som begrenset. Heller ikke innenfor deponiområdet er det påvist fare for tungmetaller eller annen forurensning gjennom avgangsmassene. Det er heller ikke sannsynliggjort at deponering av avgangsmasse i særlig grad vil påvirke dyrelivet i høyere vannlag. Det vises til at konsekvensene av deponering er grundig utredet og at det i all hovedsak er vurdert at konsekvensene ikke vil bli vesentlige, med unntak av for bunnfaunaen. Retten legger dette til grunn.

Etter rettens syn er det ikke tvilsomt at bunnforholdene vil bli endret som følge av deponeringen der hvor avgangsmassene fører til en årlig sedimentering av et visst omfang. Retten legger til grunn at bunnfaunaen i deponiområdet begraves av avgangsmasser, og at arealbeslaget gradvis øker etter hvert som massene sprer seg. Dette innebærer at områder med levende biologiske organismer blir lagt døde, med mindre det er tale om arter som kan bevege seg raskt nok ut av deponiområdet til å unngå å bli begravd.

Deponeringen har imidlertid pågått over en tid og avgangsmassen som er deponert hittil har allerede ført til et arealbeslag av fjordbunnen. Retten legger til grunn at dette er irreversibelt, ettersom det ikke er aktuelt å fjerne avgangsmassene fra havbunnen. Basert på fremlagte beregninger utgjorde arealbeslaget per september 2025 om lag 0,02 kvadratkilometer, mens det om seks og tolv måneder er beregnet til henholdsvis 0,05 kvadratkilometer og 0,07 kvadratkilometer.

Retten legger til grunn at det er begrensede konsekvenser for fjorden utover arealbeslaget. I lys av at det allerede har skjedd et ikke ubetydelig arealbeslag finner retten ut fra en samlet vurdering at det fremtidige arealbeslaget i forføyningsperspektivet ikke er tilstrekkelig til å konstatere at dette utgjør en vesentlig skade i tvistelovens forstand. Hvor inngripende det rettslige pålegget vil være ovenfor ERG er et relevant vurderingstema etter uttalelser i forarbeidene, og er også hensyntatt. Etter en samlet vurdering finner retten at den fremtidige påvirkningen i forføyningsperspektivet – herunder arealbeslaget og øvrige miljømessige konsekvenser – ikke oppfyller lovens krav om «vesentlig skade eller ulempe».

Dersom deponeringen stanser, vil det starte en naturlig rekolonisering i områdene som er dekket av avgangsmasser. Rekolonisering forutsetter at organismer gradvis vender tilbake og etablerer seg på nytt, og prosessen vil normalt skje raskere jo mindre areal som er påvirket. Hvor raskt rekoloniseringen kan skje i de områdene som allerede er dekket, avhenger av flere faktorer, blant annet sedimenttykkelse, strømforhold og tilstedeværelse av nærliggende arter som kan fungere som kilde for spredning. Det er også relevant at enkelte arter har begrenset mobilitet og reproduksjonsevne, noe som kan forsinke rekolonisering. Denne vurderingen av rekoloniseringstakten er imidlertid et annet spørsmål enn om deponeringen i forføyningsperspektivet vil medføre vesentlig miljøskade, og endrer ikke rettens konklusjon.

Miljøorganisasjonene har ikke sannsynliggjort sikringsgrunn, og vilkårene for midlertidig forføyning er derfor ikke oppfylt.

Retten bemerker at det er fastsatt strenge konsentrasjonsgrenser og krav til kontinuerlig overvåkning av partikkelspredning. Dersom beregningene eller de faglige konklusjonene viser seg å være feil, eller det oppstår uforutsette hendelser med større miljøpåvirkning, vil dette fanges opp gjennom overvåkningen.

Første deponering fant sted i oktober 2024, med en gradvis opptrapping av driften. Den offisielle åpningen av mineralutvinningsanlegget var i mai 2025. Som redegjort for under punkt 4.4, er rettens vurdering at det er sannsynliggjort at utslippstillatelsen er ugyldig, og at dette langt på vei bygger på EFTA-domstolens dom av 5. mars 2025. Uttalelsen gir veiledning om forståelsen av EØS-rettens krav til miljøbeskyttelse og forholdet til nasjonale regler, og har hatt betydning for rettens vurdering av hovedkravet i denne saken. Tidspunktet for inngivelse av begjæring om midlertidig forføyning kan ha hatt betydning for vurderingen av sikringsgrunn, ettersom skadepotensialet og faktiske inngrep endrer seg over tid. Retten tar imidlertid ikke stilling til hva resultatet ville vært dersom begjæringen hadde blitt inngitt på et tidligere stadium, da dette faller utenfor rammen for den foreliggende avgjørelsen.

Retten har etter dette kommet til at Miljøorganisasjonene ikke har sannsynliggjort at Førdefjorden i tidsperspektivet fra nå og i en periode seks til tolv måneder frem i tid, vil bli påført en vesentlig skade, jf. tvisteloven § 34-1. Sannsynliggjøring av sikringsgrunnen er et vilkår for å få medhold i begjæringen om midlertidig forføyning. Når Miljøorganisasjonene ikke har oppfylt sin bevisbyrde er ikke vilkårene for midlertidig forføyning til stede. Retten går derfor ikke nærmere inn på forholdsmessighetsvurderingen som følger av tvisteloven § 34-1 annet ledd.

VI SAKSKOSTNADER

ERG har vunnet saken og har i utgangspunktet krav på full erstatning for sine sakskostnader, jf. tvisteloven § 20-2 første og annet ledd, jf. tvisteloven § 32-2. Med «full erstatning» menes *alle partens nødvendige kostnader ved saken*. Ved vurderingen av om kostnadene er nødvendige, skal det legges vekt på «*om det ut fra betydningen av saken har vært rimelig å pådra dem*», jf. tvisteloven § 20-5 første ledd.

Advokat Farhang har fremlagt sakskostnadsoppgave på totalt 4 709 306,20 kroner. Det er opplyst at ERG har fradragsrett for merverdiavgift og at kravet derfor ikke omfatter merverdiavgift. Av sakskostnadene utgjør 4 372 195 kroner salær for 973 timers arbeid med en gjennomsnittlig timepris på 4 493 kroner eks mva. Kroner 337 111,20 gjelder utgifter, hvorav 281 484 kroner knytter seg til sakkyndig vitneførsel.

Miljøorganisasjonene har hatt innvendinger til sakskostnadsoppgavene og gjort gjeldende at kravet overstiger «nødvendige kostnader», jf. tvisteloven § 20-5 første ledd. Videre at unntaket i tvisteloven § 20-2 tredje ledd må anvendes i samsvar med Norges forpliktelser etter Århuskonvensjonen. Det er anført at Miljøorganisasjonene hadde gode og legitime grunner for å begjære midlertidig forføyning, noe som tilsier at miljøorganisasjonene «helt eller delvis fritas for erstatningsansvar».

Miljøorganisasjonene har fremlagt kostnadsoppgave på totalt 1 111 500 kroner for 285 timers arbeid og andre utgifter. Det er en stor differanse på kostnadsoppgavene til partene i saken. Retten finner imidlertid ikke å tillegge dette nevneverdig vekt idet prosessfullmektigene til Miljøorganisasjonene har prosedert spørsmålet om gyldigheten av ERGs tillatelser i to instanser og derfor har hatt et helt annet utgangspunkt så vidt gjelder saksforberedelsen.

De muntlige forhandlingene strakk seg over fem fulle dager, og det er en svært omfattende dokumentmengde i saken. Søksmålet er dessuten et krav om midlertidig forføyning som i tilfellet medhold hadde medført driftsstans og dertil omfattende negative konsekvenser for ERGs virksomhet, jf. tvisteloven § 20-5 første ledd. I lys av dette, sammenholdt med sakens kompleksitet, har ikke retten innvendinger til ERGs timeforbruk som retten – alle forhold tatt i betraktning – vurderer som nødvendige.

Etter tvisteloven § 20-2 tredje ledd kan motparten likevel helt eller delvis fritas for erstatningsansvar dersom tungtveiende grunner gjør det rimelig. Bestemmelsen lyder slik:

Motparten kan helt eller delvis fritas for erstatningsansvar hvis tungtveiende grunner gjør det rimelig. Det legges særlig vekt på

- (a) om det var god grunn til å få saken prøvd fordi den var tvilsom eller først ble bevismessig avklart etter saksanlegget
- (b) om den vinnende part kan bebreides at det kom til sak eller har avslått et rimelig forlikstilbud, eller
- (c) om saken er av velferdsmessig betydning og styrkeforholdet partene imellom tilsier slikt fritak.

Som det fremgår av ordlyden, kreves et kvalifisert grunnlag for å gjøre unntak fra hovedregelen. Grunnvilkåret er at tungtveiende grunner gjør det rimelig. Momentene i bokstav a-c skal tillegges særlig vekt, men den overordnede normen må ikke tapes av syne, jf. HR-2012-308-U avsnitt 16 og 17 og HR-2011-983-U avsnitt 20. De opplistede momenter er ikke uttømmende. I helhetsvurderingen kan det også vektlegges om det var rimelig utsikt til å få medhold, samt sakens betydning for saksøker og miljøsaken. Partenes situasjon og sakens kompleksitet, både med hensyn til rettslige og faktiske spørsmål i saken, er også relevant.

Saken gjelder miljøspørsmål av stor samfunnsmessig betydning, og Miljøorganisasjonene er ideelle organisasjoner som har gått til sak mot et stort, ressurssterkt selskap. Styrkeforholdet mellom partene er uttrykkelig nevnt i loven som et moment det særlig skal legges vekt på, jf. tvisteloven § 20-2 tredje ledd bokstav c. Ulikt styrkeforhold og sakens velferdsmessige betydning er imidlertid ikke tilstrekkelig til at unntaksbestemmelsen kommer til anvendelse, jf. HR-2012-308-U avsnitt 17 hvor det ble lagt til grunn at det må

mer til. Det kan være en tungtveiende grunn at saken gjelder miljøvern og føres av ideelle organisasjoner for å ivareta allmenne interesser, jf. LF-2021-101193.

Miljøorganisasjonene har som nevnt gjort gjeldende at sakskostnadsansvaret skal lempes helt eller delvis under henvisning til Århuskonvensjonen. Det følger av Århuskonvensjonen artikkel 9 nr. 4 og nr. 3 at det skal være adgang til rettslig overprøving av myndighetsvedtak som gjelder miljøspørsmål. Videre at slik overprøving ikke skal være uoverkommelig dyrt. Kostnadskravet skal ikke fremstå objektivt urimelig når søksmål fremmes av sammenslutninger som oppfordres til en aktiv rolle innen miljøspørsmål, jf. LF-2021-101193.

Retten legger til grunn at det etter Århuskonvensjonen skal foretas en objektiv vurdering av sakskostnadsbeløpets størrelse. Sakskostnadene må ikke overstige den berørtes økonomiske evne og heller ikke fremstå som objektivt urimelig. I Ot.prp.nr.116 (2001–2002) punkt 18.6.1 side 196 fremgår at de ordinære sakskostnadsreglene ga rom for praksis i samsvar med Århuskonvensjonen, og at omkostningsnivået i Norge ikke er i strid med artikkel 9. Tilsvarende må gjelde i dag, selv om det generelle sakskostnadsnivået ved føring av saker i domstolen har økt, jf. LB-2007-14564.

Etter en samlet vurdering, hvor det er sett hen til rimeligheten av ERGs sakskostnadskrav og Århuskonvensjonen, finner retten likevel at Miljøorganisasjonene bør fritas for deler av sakskostnadskravet fra ERG. Norges Naturvernforbund og Natur og Ungdom dømmes etter dette til å betale sakskostnader til Engebø Rutile and Garnet AS med 2 500 000 kroner.

Kjennelsen er ikke avsagt innen lovens frist. Grunnen er sakens omfang.

SLUTNING

1. Begjæringen om midlertidig forføyning tas ikke til følge.
2. Norges Naturvernforbund og Natur og Ungdom dømmes in solidum til å erstatte sakskostnadene til Engebø Rutile and Garnet AS med 2 500 000 – tomillionerfemhundretusen – kroner innen 2 – to – uker fra forkynning av kjennelsen.

Retten hevet

Marianne Holmen